

Pengevirke 2

AUGUST 2007

Tema:
Klimaændringer

PENGEVIRKE 2-2007

udgives af

Merkur, Danmark og
Cultura Sparebank, Norge

E-MAIL

merkurbank@merkurbank.dk
cultura@cultura.no

HJEMMESIDER

www.merkurbank.dk
www.cultura.no

UDKOMMER

4 gange om året
Næste gang i oktober 2007

Oplag: 9.000

FRIST

for bidrag til næste nummer er
30. august 2007.

DANSKE INDLÆG

sendes til Merkur
Vesterbrogade 40
1620 København V
madsen@merkurbank.dk

NORSKE INDLÆG

sendes til Cultura Sparebank
P.B. 6800 St. Olavs plass
N-0130 Oslo
jannikeo@cultura.no

REDAKTIONSGRUPPEN BESTÅR AF

Nina Høst-Madsen (ansv. i Danmark)
madsen@merkurbank.dk
Arne Øgaard (ansv. i Norge)
arne.øgaard@steinerskolen.no
Jannike Østervold (sekr.)
jannikeo@cultura.no

TRYK

Brämer Tryk A/S
FSC co-certificeret
Miljøcertificeret ISO 14001
Trykt på: RePrint FSC

TEMA DENNE GANG

Klimændringer

TEMA FOR KOMMENDE NUMRE

3/2007: Gode initiativer

Pris for 2007: Kr. 150,- Benyt konto:
Cultura: 1254.96.00555
Merkur: 8401-9180227

FORSIDE:

Mette Geisler v/ Onesto Mong

De holdninger og synspunkter, der kommer til udtryk i bladet i de enkelte artikler og indlæg er de pågældende forfattere selv ansvarlige for.

De er således ikke nødvendigvis udtryk for redaktionens synspunkter.

© Mixed Sources

Product group from well-managed forests, controlled sources and recycled wood or fiber
www.fsc.org Cert no. SW-COC-717
© 1996 Forest Stewardship Council

INDHOLD

3	Den højeste pris.....	Af Nette Kirkegaard
6	En skov af CO ₂	Af Tove Maria Ryding
8	Fornybar energi fra Nordsjøen	Av Ola Innset
10	40 biler og ikke en udgift til én	Af Nina Høst-Madsen
11	Klima og skattelettelser	Af Lars Pehrson
14	Frivillig flyskatt.....	Av Arne Øgaard
16	Danskerne sviner mere end nogensinde	Af Jonas Schmidt Hansen
18	Nytt fra Cultura	
20	Ditt bidrag til klimaforbedring: Mindre bil, biff og bolig ...	Av Jannike Østervold
21	Arkitektur med klimafokus.....	Av Jannike Østervold
22	Solgte bilen - ble med i bilkollektiv	Av Jannike Østervold
23	Reduser energiforbruget med passiv design.....	Av Jannike Østervold
24	En skole for bedre klima	Av Arne Øgaard
25	Samspill med naturen	Av Arne Øgaard
26	Miljøstiftelsen Bellona.....	Av Anne Karin Sæther
27	Et politisk ansvar.....	Av Anne Karin Sæther
28	Klimapolitik og social retfærdighed	Af Niels Johan Juhl-Nielsen
28	SmåNytt	
32	Grønt Entreprenørskab.....	Av Linda Huuse Johansen
34	Vulcan Project - World music fra Guatemala og Norge....	Av Jannike Østervold

INTRO

Jorden bliver varmere. Klimaforandringerne er synlige og verden reagerer. Klimadebatten er propfyldt med paradoxer. For lige at nævne nogle her: De, der CO₂ forurener mest, er de rige lande – De, der bliver hårdest ramt af CO₂ forurening, er de fattige lande. Et paradox, der blandt andet fortælles om i artiklerne: Den højeste pris, Klimapolitik og social retfærdighed. Et andet paradox er, at velstand i vesten bliver brugt til et øget forbrug, der medfører endnu mere forurening i stedet for, at det større økonomiske ráderum bliver brugt til at forebygge CO₂ forurening. Et tema, der behandles i artiklen Klima og skattelettelser. Alternative energiløsninger har længe været et hit i miljøbevægelsen – men en stigning i efterspørgsel på biobrændsel har nye ikke-bæredygtige konsekvenser. Endnu et paradox som artiklen, En skov af CO₂, kommer ind på. Samme artikel kommer med en del råd, 'mens vi venter på politikerne'. Blandt andet, at socialt ansvarlige banker og investeringsselskaber kan være med til at bakke op om idéer, der finder løsninger på miljøproblemerne. God læselyst!

DEN HØJESTE PRIS

Når himlen åbner sig, og havet går over sine bredder, oplever vi et Danmark med væltede træer og oversvømmede kældre. Når det samme sker i Afrika, Indien eller et andet af verdens fattigste lande, står mennesker tilbage uden mad, bolig og rent drikkevand. Verdens fattigste mennesker betaler den højeste pris for klimaforandringerne.

WWF Verdensnaturfondens klimavidner fortæller her, hvordan deres liv er forandret for altid.

Af Nette Kirkegaard,
kommunikationsmedarbejder
i WWF Verdensnaturfonden.

Sommeren sidste år var usædvanlig lang og usædvanlig varm. I juli blev der både sat sol- og varmerekord, og Danmark var nærmest tropisk. Varmen varede ved – selvom august blev den vådeste i over 40 år – og langt henre i september kunne vi stadig grille bøffer til aftensmaden i det fri. Det blev efterår, og stormene satte ind. Den 2. november vågnede Danmark op til skaderne fra en stormflod. Den forhøjede vandstand gav problemer med oversvømmelser langs Sjællands vestkyst, på Lolland og Fyn og den jyske østkyst, og TV kunne vise billeder af oversvømmede butiksstrøg, huse, veje og virksomheder.

Om den varme sommer og stormflodsefteråret i 2006 skyldes klimaforandringer, er endnu for tidligt at sige. Men vi fik en forsmag på det vej, som klimaforandringerne formentlig vil bringe til Danmark: længere, varmere og mere tørre somre og kortere og varmere vintrer. Det varme vejr vil føre en række ekstreme vejrsituationer med sig, som fx stormfloden i november sidste år.

KAMPEN MOD TØRKEN

Klimaforandringerne har meget forskellige konsekvenser for mennesker, alt afhængig af hvor i verden de bor. En usædvanlig varm dansk sommer betyder for de flestes vedkommende lange, dovne dage på stranden og hygge med venner og familie i de lune sommeraftener. Når det samme sker i Afrika, har det langt mere dramatiske konsekvenser for millioner af mennesker. Nelly Damaris er en af dem. Hun er kenyansk landmand og bor i højlandet, hvor hun dyrker majs og te og har et par malkekøer.

"På min egn plejede det at regne regelmæssigt hele året, men de sidste 10 år har det regnet voldsomt nogle få perioder, og ellers har det været meget tørt. Temperaturen er også

De lange perioder uden regn har udtrørt floden og de marker, hvor Nellys kør plejede at græsse. Tørken er stort problem for Nelly, for når kørerne ikke får nok at spise, giver de ikke mælk nok til Nelly og hendes familie.

Foto: WWF-Canon/Mauri Rautkari

steget, og om sommeren er der så varmt og tørt, at græsset bliver svedet af. Så får mine kør ikke nok at spise, og så giver de ikke mælk nok", siger Nelly.

I det område, hvor Nelly bor i Kenya, er temperaturen steget markant i de sidste årtier, selv i regntiden. For 20 år siden, forblev græsset grønt i de varmeste måneder, og malariaudbrud forekom uhyre sjældent, men sådan er det ikke længere, fortæller Nelly:

"Min landsby ligger højt, og derfor har her været for koldt til, at der kunne leve myg. Men vejret har bragt malariamyggen til landsbyen, og flere mennesker er døde. Varmen har simpelthen gjort det muligt for myggene at overleve heroppe i højderne."

Varmen har ikke kun tiltrakket myg, også skadedyr, der ødelægger afgrøderne, er blevet et problem for landsbyens landmænd, som nu er tvunget til at bruge penge på sprøjtegifte. Det betyder, at de både tjener færre penge på deres afgrøder og forurener deres lokalmiljø.

Nelly Damaris er kenyansk landmand. Hun dyrker majs og te og har et par malkekøer. Hendes landsby ligger højt, og derfor har her været for koldt til, at der kunne leve myg. Men den globale opvarmning har bragt malariamyggen til Nellys landsby.

Foto: WWF

Ganges-floden giver, og Ganges-floder tager. Under en kraftig cyklon mistede Tulsi og hende familie, alt hvad de ejede, da floden gik over sine bredder og oversvømmede Tulsis hjem og afgrøder. Her fisker tre unge drenge på floden.

Foto: WWF-Canon/Michèle Dépraz

Tulsi har levet hele sit liv i deltaet, hvor Ganges løber sammen med Brahmaputra floden. Det salte vand fra floderne har oversvømmet markerne og gjort jorden ubrugelig.

Foto: WWF-Canon/Mauri Rautkari

FLODEN GÅR OVER SINE BREDDER

For nogle mennesker har klimaforandringerne betydet, at hele deres eksistensgrundlag er forsvundet. I Indien har Tulsi Khara levet hele sit liv i deltaet, hvor Ganges løber sammen med Brahmaputra floden. I generationer har hun og hendes familie levet af deltaets jord, hvor de har dyrket afgrøder og holdt kvæg. Stigende vandstand og kraftige storme har gradvis gjort det sværere for familien at mætte alle munde, fordi det salte vand fra floderne har oversvømmet markerne og gjort jorden ubrugelig. Men det var intet at regne imod den nat, hvor Tulsi og hendes familie mistede alt, hvad de ejede:

"Vi mistede alle vores ting, og vores kvæg druknede, under en cyklon. Hele vores livsgrundlag forsvandt på en enkelt nat. Jeg kunne ikke tro mine egne øjne, da floden gik over sine bredder og oversvømmede den jord, min familie har levet af i generationer.", fortæller Tulsi.

Hun og hendes familie er flyttet til et nyt område, hvor de prøver at genopbygge deres liv, men det er et hårdt liv, familien er blevet kastet ud i. Fra at have deres egen jord og eget hus er de blevet daglejere, der hver dag må kæmpe for at få mad på bordet:

"Mit liv er blevet barskt, og vi balancerer på kanten af afgrunden. Jeg er vred på floden, fordi den har taget alt fra mig. Men jeg kan ikke vinde kampen mod den."

Se WWF Verdensnaturfondens klimavidne-udstilling

WWF Verdensnaturfonden har i samarbejde med Miljøstyrelsen lavet en klimavidne-udstilling, som bliver vist på større danske arbejdspladser. Hvis du gerne vil have udstillingen til din arbejdsplads, kan du kontakte Claus Staunstrup Nielsen på c.nielsen@wwf.dk.

Læs mere om klimavidneudstillingen og mød flere af WWF Verdensnaturfondens klimavidner på www.wwf.dk/klimavidner.

AFSKÅRET FRA OMVERDENEN

I Argentina har vandmasserne nu på syvende år afskåret Osvaldo Boninos landsby fra omverdenen. Osvaldo har boet hele sit liv på den argentinske slette, pampassen. Siden 1997 har kraftig regn fået den lokale sø til at gå over sine bredder. Det har haft alvorlige konsekvenser for Osvaldo og resten af landsbyens beboere:

"På grund af utrolige mængder regn har søen tredoblet sit areal. Den breder sig nu over 30.000 hektar og har endda været helt oppe på 50.000 hektar. Det har oversvømmet landbrug, afgrøder og mange hjem, og vandet har ødelagt dét, der altid har været grundlaget for liv på den argentinske slette, nemlig vores landbrug.", fortæller Osvaldo.

Latinamerika oplever stadig flere og kraftigere storme og orkaner, der i blandt fænomenet El Niño. I 2005 var regionen utsat for de værste og mest ødelæggende storme og orkaner nogensinde. I en region, hvor mennesker oftest står uden et statsligt sikkerhedsnet, handler den efterfølgende kamp oftest ikke om at få økonomisk kompensation, men simpelthen om at overleve. For Osvaldo og hans landsby har oversvømmelserne bogstaveligt talt afskåret dem fra omverdenen:

"Vores hovedvej og jernbane har været oversvømmet de sidste syv år. Hovedvejen var vores livline til resten af Argentina. Nu er det kun de mennesker, der stadig husker os, som kommer til vores landsby."

Osvaldo Bonino har boet hele sit liv på den argentinske slette. De sidste syv år har kraftig regn fået den lokale sø til at gå over sine bredder, og hovedvejen er oversvømmet. Vejen er landsbyens livline til resten af Argentina og til nabolandet Chile. Foto: WWF

SOS Klima

"Det er vigtigt for mig at sprede budskabet om, at vi alle har en rolle at spille, når det handler om at bringe verdens klima i balance igen. Det er ikke kun politikere og virksomheder, der har et ansvar; det er dig og mig, almindelige mennesker og almindelige familier."

Sådan siger Kim Carstensen, generalsekretær i WWF Verdensnaturfonden, når han bliver spurgt om, hvad vi kan gøre for at bremse klimaforandringerne.

Det er netop en af årsagerne til, at WWF Verdensnaturfonden har startet sponsorprogrammet SOS Klima. Som sponsor er du med til at støtte WWFs arbejde for at bremse den globale opvarmning og forhindre klimaforandringerne mest alvorlige konsekvenser for mennesker, dyr og natur.

Vi har brug for din hjælp

For kun 50 kr. om måneden bliver du sponsor for SOS Klima. To gange om året modtager du et nyhedsbrev, som holder dig opdateret på klimaområdet, og som fortæller dig om, hvordan WWF bruger dine penge til klimaprojekter – herhjemme og ude i verden.

Bliw sponsor her: www.wwf.dk/sosklima. Eller ring: 3524 7855. Du kan også sende en SMS med teksten SPONSOR til 1231, så bidrager du med 25 kr.

Det kan vi gøre for verdens fattigste

Den globale opvarmning vælter verdens fattigste mennesker omkuld og gør det svært for dem at rejse sig fra fattigdom – men vi kan gøre en afgørende forskel. Hvis vi vil hjælpe Nelly, Tulsí, Osvaldo og de millioner af mennesker, som hver dag kæmper mod klimaforandringerne mest alvorlige konsekvenser, kræver det, at vi i Vesten tager skridtet mod en helt ny energi-tid baseret på vedvarende energi. Det kræver en omstilling, der kan sammenlignes med, da Danmark gik fra at være et landbrugssamfund til at blive et industrielt samfund. Forandringer i den skala kan kun verdens ledere gennemføre, men også almindelige mennesker kan gøre en forskel ved at ændre livsstil og forbrug i hverdagen.

Læs mere om hvad du kan gøre for at bremse klimaforandringerne på www.wwf.dk/klimaraad

EN SKOV AF CO₂

Af Tove Maria Ryding
Formand for Nepenthes

Inden for det næste døgn vil fældning og afbrænding af skov udlede lige så meget CO₂, som hvis 8 millioner mennesker tager flyveren fra London til New York. Men vi kan alle sammen gøre noget for at redde skovene og dermed bremse den globale opvarmning.

MIDT I SKOVENS HJERTE

Vi går midt ude i Indonesiens jungle, omgivet af de største træer vi nogensinde har set. Skovens fugtige morgenånde står os lige i ansigtet, og selv efter to dages vandring spejder vi fortsat forhåbningsfuldt op i trætoppene. Alle har fortalt os, at chancen for at se en ægte vild orangutang er minimal, men vi kigger videre. For vi ved, de er her, orangutangerne og alle de andre fantastiske dyr, og vi stopper brat, hver gang vi ser fugle, sjove biller og mystiske planter, hvor man end ikke kan gætte, hvad der er blad, og hvad der er blomst.

Det sidste vi tænker på, er CO₂ og global opvarmning. Men faktum er at her, midt ude i regnskoven, står vi omgivet af enorme mængder af det dér ”kulstof”, som de bekymrede klimaeksperter går rundt og snakker om. Og havde vi nu – rent hypotetisk - valgt at medbringe en af disse klimaeksperter som guide på vores regnskovstur, så kunne vi have fået en lang forklaring om, hvordan kulstoffet ikke gør nogen skade, så længe ingen fælder skoven. For sagen er den – ville klimaeksperterne sige – at i den intakte regnskov er kulstoffet bundet i jordbund og i træstammer og alt det andet levende materiale. Men i det øjeblik, skoven ryddes og brændes af, vil enorme mængder kulstof ryge op i atmosfæren som CO₂, og dermed sætte mere skub i den globale opvarmning. Klimaeksperterne ville afslutningsvis hæve pegefingeren og understrege, at

skovfældningen i dag er så omfattende, at 20 % af det globale menneskeskabte CO₂ udslip kommer fra skovene.

I bussen på vej tilbage til civilisationen får man en lille klump i halsen, når man kigger ud af vinduet på alle de områder, der ikke længere er skov.

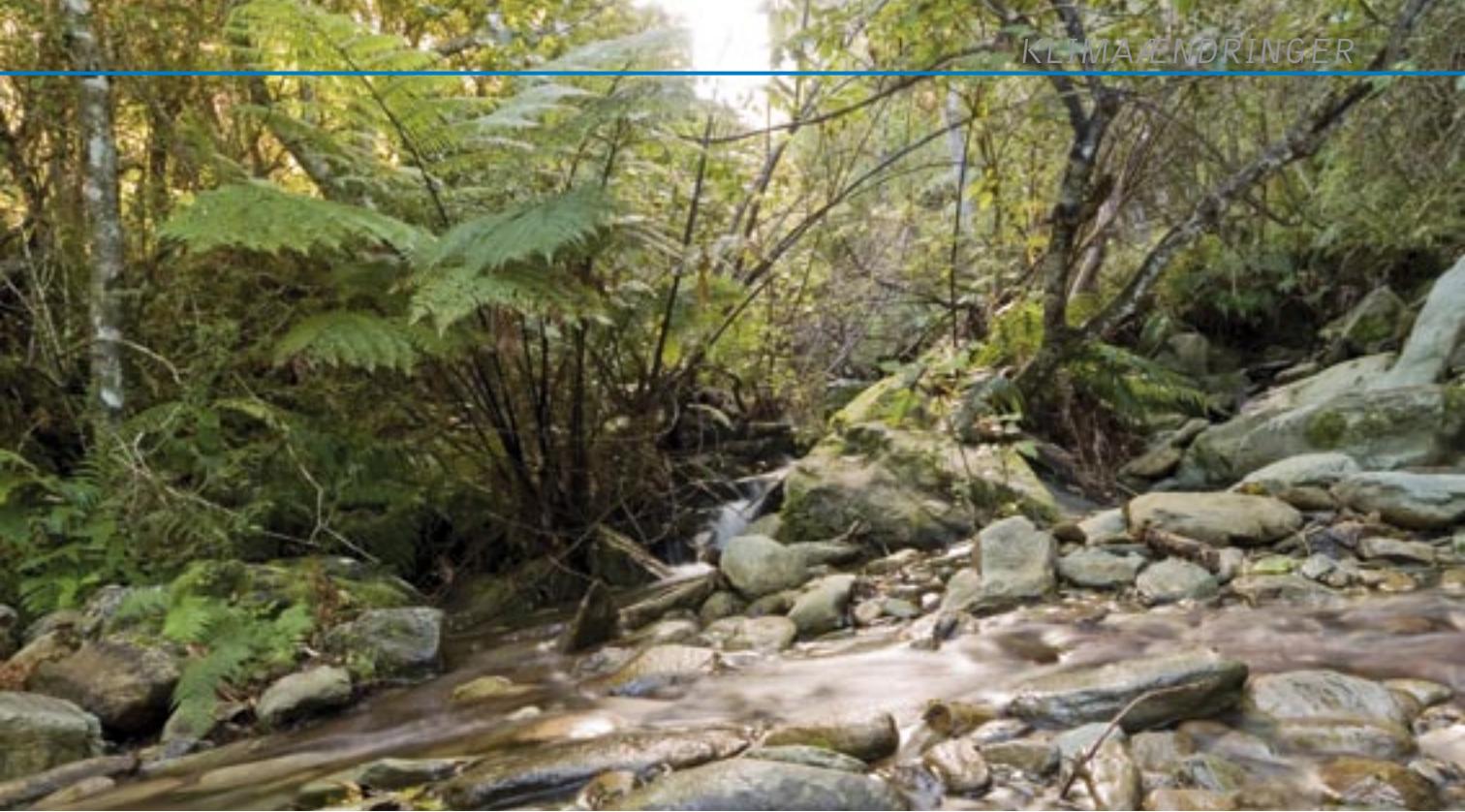
BILLIG KLIMABESKYTTELSE

Klimaeksperternes hævede pegefingre har sat endnu mere fokus på behovet for at beskytte regnskoven. Og denne gang får de også støtte fra flere økonomer, som påpeger, at beskyttelse af skoven er en særdeles billig måde at bremse den globale opvarmning. Samtidig påpeger natur- og ulandsorganisationer, at skovene giver os meget mere end klimabeskyttelse.

Som levested for over 50 % af alt liv på jorden rummer regnskoven uanede muligheder for opdagelse af ny medicin, fødevarer og andre nyskabende produkter. Samtidig er skoven legegrundlag for millioner af fattige mennesker bosat i og omkring skovene. De behøver skovens rene vand, brænde, mad og husly, og samtidig fungerer skoven som værn mod muderskred og oversvømmelser, hvilket kun vil få endnu større betydning, når effekterne af klimaændringerne i fremtiden bliver kraftigere end i dag.

Der er med andre ord mange stærke argumenter for at få sat en stopper for skovødelæggelserne.

ULANDE KÆMPER FOR AT FÅ EN AFTALE

Skovene var derfor et stort punkt på dagsordenen, da verdens lande i maj måned mødtes til klimaforhandlinger i Tyskland. En bred vifte af fattige lande fra Asien såvel som Afrika og Latinamerika arbejdede hårdt for at få forbedret beskyttelsen af verdens regnskove. Nærmere bestemt ønsker de, at skovbeskyttelse skal være en del den næste store klimaabtale, som skal tage over, når Kyoto-aftalen slutter i år 2012. Men i Tyskland brød forhandlingerne sammen, da USA til manges ærgrelse valgte at træde hårdt på bremsen.

Det næste slag om skovenes og klimaets fremtid finder sted i slutningen af år 2007, når verdens lande mødes i Indonesien for at fortsætte klimaforhandlingerne. Og her kan man håbe på, at alle verdens politikere vil opdage problemets alvor, når de kigger ud af vinduet. For netop Indonesien har faktisk den kedelige verdensrekord i skovhugst – over 10 % af landets regnskov er forsvundet indenfor de sidste 5 år. Hugsten har medført så meget CO₂-udledning, at Indonesien, på trods af at det ikke er et industrieland, i dag ligger nr. 3. på listen over verdens største udledere af CO₂. Kun USA og Kina udleder mere.

Men det er langt fra det eneste land, som fælder meget skov, og imens verdens politikere skændes, forsvinder der globalt set et skovområde svarende til 50 fodboldbaner i minuttet.

KNAP SÅ MILJØRIGTIGT BIOBRÆNDSEL

Politikerne har ikke fået det lettere af, at nogle af de ideer, der skulle løse klimaproblemet, har vist sig at føre til øget

skovødelæggelse og dermed en stigning i udslippet af drivhusgasser. Det gælder ikke mindst når biobrændstoffer, der er blevet introduceret som et alternativ til fossile brændsler, ikke produceres bæredygtigt. Det er i forvejen et udbredt fænomen, at regnskovsområder ryddes for at give plads til landbrug. Men nu medfører den øgede efterspørgsel efter afgrøder som palmeolie og soja til produktion af brændstof, at endnu mere regnskov ryddes for at give plads til disse afgrøder. Dermed er nogle af biobrændstofferne endt med at være en del af problemet i stedet for en del af løsningen.

IMENS VI VENTER PÅ POLITIKERNE...

Der er dog ingen grund til, at vi sidder stille og lytter til dårlige nyheder, imens vi venter på, at politikerne skal skride til handling. For der er meget, man selv kan gøre for at fjerne presset på regnskoven og klimaet. For det første har de miljøorganisationer, der arbejder for at vende udviklingen, brug for folkelig støtte, engagement og opbakning. For det andet har vi som forbrugere og investorer mulighed for at skubbe på for at få bæredygtigheden fremad. Når vi køber trævarer, kan vi købe FSC-mærket træ, og derved få vished om at der ikke er blevet ryddet en skov for at få fat på tømmeret. Gennem miljøbevidste og socialt ansvarlige banker og investeringsselskaber kan vi sikre, at vores penge er med til at bakke op om nyskabende ansvarsfulde ideer, der finder løsninger på miljøproblemerne i stedet for at bero på "business as usual".

Og imens kan vi glæde os over tanken om de største træer, man kan forestille sig, og om regnskovens ægte vilde orangutanger. For vi ved, at de er der - selv om vi stadig ikke kan se dem.

FORNYBAR ENERGI FRA NORDSJØEN

Av Ola Innset,
journalist for bellona.no

Olje- og gassvirksomheten på den norske kontinentsokkelen står for nesten en fjerdedel av Norges utslipp av både CO₂ og NOx. Gjennom å forsyne offshoreindustrien med ren kraft fra land kan vi legge grunnlaget for Nordsjøens overgang fra produsent av forurensende fossil energi til produsent av ren fornybar energi.

I dag produserer oljeplattformene sin egen kraft ved hjelp av til sammen 167 små gasskraftverk plassert ute på plattformene. Disse gassturbinene står for mesteparten av sokkelens CO₂- og NOx-utslipp. Derfor har Bellona i mange år sagt at oljevirksomheten på norsk sokkel må elektrifiseres. I stedet for å produsere forurensende strøm med ineffektive gass-turbiner må oljeplattformene få ren strøm fra land. Bellona mener at rundt fem millioner tonn CO₂-ekvivalenter, eller ca ti prosent av Norges totale utslipp av klimagasser, kan fjernes gjennom å elektrifisere store deler av sokkelen.

TO FLUER I EN SMEKK

I tillegg til å kutte CO₂-utslippene våre vil elektrifisering av sokkelen redusere våre utslipp av nitrogenokside (NOx) betraktelig. NOx forsurer jord og vann, skader dyr og planter og kan føre til infeksjoner og andre plager hos mennesker. NOx-utslipp reguleres av Göteborg-protokollen og Norge har forpliktet seg til å redusere sine totale utslipp med over 20 prosent innen 2010. Bellona mener at elektrifisering av sokkelen vil være en av de enkleste måtene å gjøre dette på. Gjennom elektrifisering kan vi slå to fluer i en smekk: store kutt i både CO₂- og NOx-utslipp.

NYE FORUTSETNINGER

I 2002 lagde Oljedirektoratet (OD) og Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) en rapport med navnet "Kraft fra land til sokkel". I denne rapporten ble det konkludert med at elektrifisering av sokkelen ville være et dyrt og lite effektivt miljøtiltak. Men rapporten er nå utdatert, og bør ikke lenger brukes som et grunnlag for å vurdere elektrifisering. Bellona har laget en oppdatert elektrifiseringsstudie, basert på nye forutsetninger, som for eksempel nye priser på gass og elektrisitet og innføringen av NOx-avgiften. Vår konklusjon er at det

ELEKTRIFISERING: Gasskraftverkene ute på oljeplattformene slipper ut store mengder CO₂, og Bellona mener derfor at plattformene må elektrifiseres – det vil si få ren strøm fra land. En elektrifisering av sokkelen vil gi en infrastruktur som også kan brukes til å transportere bølgekraft.

mest sannsynlig vil bli betydelig billigere å elektrifisere sokkelen enn OD/NVE-studien studie viste. Derfor mener Bellona at det er et stort behov for en ny offentlig elektrifiseringsrapport. En slik rapport må inkludere aktuelle beregninger fra oljeselskapene, beregninger Bellona dessverre ikke har hatt tilgang til.

VINDMØLLER TIL HAVS

I tillegg til å kutte både CO₂- og NOx-utslipp legger elektrifisering av sokkelen grunnlaget for en fornybar revolusjon i Nordsjøen. Til å begynne med kan oljeplattformene bli forsynt med ren kraft fra gasskraftverk med CO₂-håndtering på land, men om ikke mer enn ti år kan vi ha kommersielt tilgjengelige vindmøller som kan stå på store havdyp og ute av syne fra land. Da har man allerede investert i kabelen fra sokkelen og inn til land, slik at vindmøllene ikke bare kan produsere strøm til oljeplattformene, men også til fastlandet. Sammen med Skottland er Norge det landet i Europa med størst potensial for vindkraft. For eksempel kan offshore-vindmøller på bare seks utvalgte små steder i havet utenfor Norge produsere en tredjedel av Norges totale energiforbruk.

BØLGEKRAFT TIL LAND

Potensialet for bølgekraft er antakelig like stort eller enda større enn for vindkraft. Bølgekraft er også en mer stabil energikilde enn vind. Bølgekraftplattformen "Buldra" er en forskningsplattform som nå er i drift for tredje året på rad. Teknologien er i prinsippet allerede klar, og med et etablert overføringsnett for kraft mellom land og sokkelen, vil en viktig terskel for etablering av kraftproduksjon fra bølger være borte. Kabelen vil allerede være lagt, og innen 20 år vil det være realistisk at man kan begynne å sende strøm andre veien: fra sokkelen og inn til fastlandet.

FORNYBAR NORDSJØ

Siden det første store oljefunnet i 1969 har det blitt pumpet opp enorme mengder olje fra den norske kontinentsokkelen. Dette har ført til stor velstandsøkning i hele Norge, men det har også bidratt til klimaproblemlene verden nå står overfor. Nordsjøen har mye CO₂ på samvittigheten, men mulighetene finnes for at Nordsjøen nå kan gå fra å være leverandør av forurensing, til å bli leverandør av ren energi til fastlandet. Den beste måten å oppnå store CO₂-redusjoner og oppfylle Norges NOx-forpliktelser på er å elektrifisere sokkelen. I tillegg lager vi infrastruktur for ny energiproduksjon som kan bringe oss ett skritt nærmere det fornybare samfunnet.

Foto: Statoil

40 BILER OG IKKE EN UDGIFT TIL ÉN

Cabriolet, 7 personers eller stationcar - valgfriheden er stor og økonomien god, hvis du er med i en delebilsordning.

Af Nina Høst-Madsen

Interview med Mette Thyssen
medlem af to delebilsordninger i København.

Hvad er navnet på jeres delebilsordning?:

"Min mand og jeg er medlem af to delebilsordninger; Københavns Delebiler og Hertz Delebil".

Vi bruger primært Københavns Delebil, men da Hertz har en ordning, hvor der ikke er nogen abonnementsafgift, har vi et "reserve medlemskab" her, hvis der skulle opstå en situation, hvor alle biler er optaget hos Københavns Delebiler.

Hvorfra kender du til delebilsordningen?:

"Helt ærligt kan jeg faktisk ikke huske, hvor jeg hørte om det første gang.

Men da vi for nogle år siden overvejede at købe bil, læste jeg om delebilsordninger på nettet, og vi besluttede at afprøve denne løsning i stedet for selv at købe bil".

Hvordan tror du dit bil forbrug ville være, hvis I havde egen bil?

"Jeg tror, at vores bil forbrug havde været større - ikke meget da vi fortsat ikke ville benytte bil som transportmiddel til arbejde, men lidt større, da det ville være fristende at klare eksempelvis storindkøb i bil frem for på cykel. Desuden tror jeg også at vi kunne fristes til at tage bilen oftere til småture i dårligt vejr".

Kan du få fat i en bil via ordningen, når du har behov for det?

"Jeg er generelt blevet rigtig positivt overrasket over, hvor tilgængelige bilerne er. På hverdag er det aldrig et problem at få en bil og planlægger man bare en uge frem i tiden, har jeg heller ikke måtte give afkald på en biltur i weekenden. Naturligvis er der øget belastning omkring ferier, men der

Her er der delebiler i Danmark

Albertslund	Allerød	Ballerup
Birkerød	Brønshøj	Borup
Esbjerg	Farum	Frederiksberg
Gladsaxe	Hellerup	Helsingør
Hillerød	Høje Tåstrup	Kastrup
Københavns brokvarterer	Køge	Odense
Roskilde	Rønne	Silkeborg
Sundby	Valby	Vanløse
Værløse	Ålborg	Århus

Læs mere her:

- www.danskedelebiler.dk
- www.kobenhavnsdelebiler.dk
- www.delebilen.dk

har vi lært at booke i god tid. I den tid vi har benyttet os af delebiler, har vi derfor kun én gang været nødt til at booke via Hertz".

Hvad synes du er fordelene og ulemerne ved ordningen?

"Der er mange fordele ved delebil, synes jeg. Når man ikke er afhængig af daglig biltransport og man heller ikke har et meget stort fritidsbilforbrug, er det klart billigere end at have sin egen bil. Man skal aldrig tænke på vedligeholdelse og bilerne er nye og driftssikre. Endelig synes jeg, det er smart, at man kan booke den type bil, man har brug for. Skal familien på ferie, er det raret med en rummelig stationcar, skal vi have venner med, kan vi vælge en 7-personers vogn, og skal man alene af sted, kan man tage en af de små biler".

"De eneste ulemer jeg kan komme i tanke om, er at man gerne skal planlægge sit bilforbrug på forhånd, og at bilen ikke bare står foran hoveddøren, man skal hente den på den faste p-plads, når man skal bruge den".

Hvad gør du rent praktisk for at få fat i en bil?

"Når vi skal bruge en bil booker vi den i forvejen via nettet. Så henter vi den på dens faste holdeplass. Det gøres ved, at vi har en nøgle til at nøgleskab, hvor alle nøgler til de biler, der er hjemmehørende på den pågældende p-plads hænger. Så tager vi nøglen til den bil vi har booket og er klar til at køre. Når vi henter bilen, noterer vi på en seddel, der ligger i bilen kilometertallet ved start og om der er nogle bemærkninger til bilen".

Er du glad for at bruge delebilsordningen?

"Vi er helt sikkert meget glade for vores delebiler - tænk bare vi har over 40 biler, men end ikke fuld udgift til én... Sådan føler vi det er".

KLIMA OG SKATTELETTELSER

Vi kan lige så godt skrinlægge motorveje og bilbroer. Det er nu engang mere rationelt at transportere folk i fællesløsninger, frem for at hver m/k sidder i halvandet tons jern på en tilstoppet motorvej

Af Lars Pehrson

Skattelettelser debatteres igen flittigt, fremkomsten af Ny Alliance har øget interessen, og de Konservative, der jo altid har haft skattelettelser som yndlingsemne, værjer morgenluft. Der bruges igen og igen udtrykket "råderum", når der tales om skattelettelser, og der tales om, hvorvidt et sådant råderum eksisterer. Hermed menes først og fremmest, at det skal være muligt at sende flere penge ud i forbrug (lempe finanspolitikken), uden at der opstår risiko for det, økonomerne kalder "overophedning": Den situation, at efterspørgselen stiger for meget, udbuddet kan ikke følge med og der opstår flaskehalse med pris- og lønstigninger til følge. Den deraf opståede øgede inflation kan så "kvæle" det økonomiske opsving, som skattelettelserne ellers skulle sætte i gang. I en tid med mangel på arbejdskraft, er denne indvending fuldt forståelig – om end mange har svært ved at følge den, når nu statens kasse bugner og vi med vor fintfølende finansministers ord snart "kan købe hele verden". Men statens kassebalance og samfundsøkonomien er jo ikke det samme.

Derudover har debatten højst strakt sig til at diskutere, om vi vil have skattelettelser eller mere velfærd.

Men samtidig har vi jo klimasituationen, en rigtig irriterende sten i skoen. Der råder bred enighed om, at klimaets tilstand er særdeles alvorlig, og at der skal handles nu. Det siger ikke mindst vores miljøminister – hun siger endda klart, at en sikker konsekvens ved at vente med at handle er, at det bliver dyrere. Miljøministeren er konservativ, dvs. hun går også ind for skattelettelser.

Hvordan hænger det lige sammen? – øget forbrug, sådan over en bred kam, sådan som skattelettelser udløser, vil stensikkert øge CO₂ udledningen. Er politikkerne ved at gøre opgaven sværere for sig selv?

I denne kronik vil vi prøve at se på, hvad klimaopgaven egentlig går ud på. Forfatteren skal med det samme indrømme, at han hverken er økonom eller har rådighed over store mandskabsressourcer til beregninger, sådan som politikkerne

Artiklen har været bragt som en kronik i Information den 18. juni og tager afsæt i en aktuel politisk debat i Danmark – derfor er den mere direkte i sine politiske henvisninger, end vi har for vane i Pengevirke. For norske læsere kan artikel ses som en kommentar til en mere almen, global tendens: nemlig, at de velhavende, den voksende middelklasse og virksomhederne presser på for at få lavere skatter. Det individuelle forbrug vægtes højere end de fælles investeringer. Og her opstår så problemet, ifølge artiklens forfatter, da de udfordringer vi står overfor globalt, ikke mindst klimaet, ikke kan løses alene ad individuel vej. Der skal fælles løsninger til, og det kræver fælles investeringer, som igen kræver, at de offentlige kasser ikke udtrørres.

red.

har. Han er bare en bankmand, der efter 25 år i pengenes verden mener at have opøvet en vis næse for finansielle proportioner – men som sådan vel repræsentativ som en borger, der afæsker politikere et sammenhængende svar. Måske bliver vi undervejs klogere på spørgsmålet om skattelettelser.

ALTSÅ, VI TAGER FAT.

Iflg. den almindelige konsensus blandt klimaforskere skal verdens CO₂ udslip være halveret i 2050 for at holde os under den grænse på 2 graders opvarmning, som anses for at være det yderste kloden kan tåle uden at det for alvor går galt. 2 grader er sig selv slemt nok. For at nå denne halvering, og for samtidig at give udviklingslandene et rimeligt albuerum, skal de rige lande skære 80%. Det er opgaven, i al sin larmende enkelhed. 80% er meget – det er rigtig meget. Der skal mere til, end en symbolsk omlægning af bilafgifterne, som den vi lige har været vidne til. Der skal også mere til end en kampagne for at slukke for standby apparaterne og skruet lidt ned for varmen. Miljøministeren appellerer til det personlige ansvar – fint nok, sympatisk, jeg går ind for det, det bringer os bare ikke i nærheden af 80%.

LAD OS PRØVE MED NOGLE GROVE SKØN OVER, HVAD DER SKAL TIL.

Først er der energiforsyningen. Den skal omlægges til vedvarende energi, statsministeren har endda sagt (uden tidshorisont) at vi skal have 100% vedvarende energi. Og det er lige hvad vi skal – det kommer bare ikke af sig selv. Det er ikke et spørgsmål om at indgå et politisk forlig om et par havmølleparkere mere – næh, der skal virkelig stilles møller op, både til vands og på land. Der skal forskes på højtryk i supplement til vindenergien – her til lands kunne bølger og termisk energi fra undergrunden være oplagte bud, eftersom solen ikke skinner så meget som andre steder. Men solenergien skal bestemt ikke afskrives, og solfangere til varmvandsforsyning af boliger er jo en velprøvet og sikker teknologi. Vedvarende energi lægger i det hele taget op til mere lokale løsninger.

Tilsammen giver det investeringer for flercifrede milliardbeløb, hvert år de næste årtier. Forskningsindsatsen kræver helt sikkert en indsats af offentlige midler, selve energianlæggene kan muligvis finansieres via energisystemet. Men betales skal de, og investeringerne kaster milliarder af kroner ud i omløb. Der kræves også arbejdskraft, og den skal vi lige huske, at der p.t. er mangel på. Det kan være, at vi skal prøve at undgå, at alle håndværkere har travlt med at bygge samtalekøkkener, når det i virkeligheden er solfangere, de skal sætte op?

Private og virksomheder skal i det hele taget (helt kontant!) motiveres til energieffektiviseringer gennem isolering, spareører og hvad man ellers kan finde på. Sådanne tiltag virker med det samme, hvis vel at mærke mange kan se en fordel i at bidrage.

Så er der trafikken, en af de helt store CO₂ syndere. Her skal vi virkelig tænke os om – de sidste mange års fokusering på individuel transport, motorveje og bilbroer kan vi vist lige så godt skrinlægge først som sidst, uanset eventuel personlig eller ideologisk glæde ved individualismens og liberalismens triumfer på gader og veje. Vejdirektoratet har netop barslet med et milliardprogram med masser af nyt motorvejsbyggeri. Hvis der skal være sammenhæng i statens prioriteringer, må det lægges dødt hurtigst muligt.

Det er nu engang mere rationelt at transportere folk i fælles løsninger, frem for at hver mand/kvinde sidder omgivet af halvandet tons jern på en tilstoppet motorvej. Så hovedparten af pendlertrafikken ind til de større byer – der står for hovedparten af trafikken – skal omlægges til kollektiv transport. Metroer, letbaner, S-tog – hele spekteret skal tages i brug. Vi har allerede meget, der kan udbygges, men der skal også investeres i helt nye anlæg. Også trafikken mellem landsdelene skal effektiviseres, og helt nye banestrækninger bliver sikkert også nødvendige. Banerne skal klargøres til højhastighedstog, noget vi i Danmark har forsømt, og det meste af skinnenettet skal elektrificeres, så vi kan udnytte den vedvarende energi. I vores lille land må det være muligt at overflødiggøre det meste af indenrigsflyvningen.

Det er noget der kommer til at koste penge. En nylig rapport fra Trafikstyrelsen estimerer en "fordobling" af jernbanenettets kapacitet, inkl. den løbende vedligeholdelse, til at ville koste 200 mia. kroner over 30 år. De kollektive trafikløsninger vil ikke kunne klares uden offentlige investeringer. Det bliver staten, der kommer til at betale det meste på samfundets vegne. Og vi husker stadig, at det også kræver arbejdskraft. Det tager lang tid at bygge større trafikanlæg, og vi skal derfor i gang hurtigst muligt. Her og nu kan vi hjælpe udviklingen på vej via trængelsaftagte og betalingsringe i de større byer, samt billigere kollektiv trafik.

Skal danskerne for alvor bruge den kollektive trafik skal den naturligvis fungere uden idelige forsinkelser på grund af nedslidte skinner og signaler etc., udløst af års mangel på vedligehold. Men den skal også for alvor være billigere end den individuelle transport, og den skal være hurtigere.

Hertil kommer de biler og busser, der trods alt stadig kommer til at køre på vejene. De teknologiske eksperter må afgøre, om det blive brintteknologien eller batteriteknologien, der vil være det mest effektive at satse på. Forskningen skal øges markant, og indenfor få år skal valget træffes. Dernæst begynder opbygningen af den nødvendige infrastruktur: De nuværende servicestationer skal opgraderes til at kunne optanke brintbiler, henholdsvis modtage batterier til opladning, formentlig som en slags byttesystem, hvor man afleverer det flade batteri og får et opladt med sig. Denne infrastruktur bliver ikke gratis – der skal investeres et antal milliarder i den, og staten bliver formentlig nødt til at skubbe udviklingen i gang.

Endelig er der landbruget. For nylig er den globale fødevareproduktions andel i klimaproblemet for alvor kommet med i debatten. Ikke mindst kødproduktionen, hvor slagtedyr lukker tonsvis af drivhusgasser ud, samtidig med at regnskoven fælles for at give plads for sojaproduktion til dyrefoder. Det er globalt ikke muligt at spise kød på det niveau, som vi f.eks. gør i Danmark, like it or not, det bliver en del af opgaven at afbalancere dette. Dansk landbrug er i den grad bygget op omkring kødproduktion, og vi importerer flere næringsstoffer end vi eksporterer (på grund af alt dyrefoderet), så vi kan ikke undslå os. Landbruget skal omlægges, så det i højere grad bliver økologisk og med mindre vægt på svineproduktion. Økologisk landbrug er i sig selv energibesparende (kunstgødning kræver meget energi at fremstille). Her må vi imidlertid kunne skåne skatteyderne – det må være muligt at få noget for de ca. 10 mia. kroner vi allerede årligt subsidierer landbruget med, uden rigtigt at få noget for pengene. Men politikkerne skal træffe beslutningerne om de rigtige incitamentsstrukturer, så der ikke er tvivl om retningen. Det skal med andre ord indgå i den samlede plan – og kunne vel også ud over klimaet få andre positive virkninger. Det vil jo f.eks. være meget rare (også økonomisk!) hvis vi kunne sikre grundvandets renhed.

Som vi har set, kræver den stillede opgave, at der investeres ganske voldsomt i de kommende år, og at en stor del af disse investeringer bliver offentlige investeringer. Overgangen til et økologisk bæredygtigt samfund bliver ikke just præget af økonomisk tilbagegang - der bliver nok at lave for alle! Men det stiller krav til statsfinanserne – vi skal ikke købe hele verden, men en del energi- og trafikanlæg. Det stiller også krav til ressourceudnyttelsen, ikke mindst arbejdskraft.

Så måske er skattelettelser, sådan i al almindelighed, ikke liget det mest oplagte, hvis vi vil have tingene til at hænge sammen?

Men omlægninger af skatter og afgifter kan jo hjælpe tingene på vej. Øgede energiafgifter, der virkelig kan mærkes – f.eks. så energipriserne stiger 30%? Indfaset over nogle år, så borgerne kan tage deres forholdsregler, og også sikkert med en bundgrænse, så de, der alligevel ikke bruger meget energi og er mindre bemidlede ikke rammes. Og så til gengæld øgede tilskud til kollektiv trafik, opsætning af solfangere, efterisolerings af huse? Gammeldags pisk og gulerod, vil nogensikkert sige – ja måske, men så kom med noget, der virker mere effektivt! For min skyld også gerne mindre skat på arbejde, det må bare følges op af større skat på forbrug af ressourcer. Hvilk politiker vil i øvrigt i fuld alvor argumentere for, at danskerne bredt betragtet mangler forbrugsmuligheder?

En af vores helt store (selvskabte) problemer er, at vi hele tiden belønner økonomisk kortsigtethed. Det skal gøres økonomisk attraktivt at handle miljømæssigt forsvarligt (langsigtet) og økonomisk uattraktivt at handle kortsigtet. Kun på den måde kan markedskræfterne hjælpe udviklingen på vej – ellers trækker de hele tiden i den gale retning.

Der er selvfølgelig mange andre prioriteringer, som kan spille ind, og som der ikke er plads til at komme ind på her. For at tage et enkelt eksempel så tales der om indkøb af nye jagerfly til forsvaret for et tocifret milliardbeløb, og det på en sådan måde at man får indtryk af, at der er tale om en uomgængelig udgift. Men i lyset af de langt alvorlige udfordringer vi står med, er det da vist temmelig ufokuseret at bruge tid og ressourcer på kampfly. Sådan nogle brænder i øvrigt en masse brændstof af, hvis man også vil flyve med dem.

Som borger vil jeg sige til politikkerne, som jeg siger til mine erhvervkunder i banken: Lad mig se en langsigtet forretningsplan, der tager højde for de kendte udfordringer, det tilhørende investeringsbudget og finansieringsplanen. Lad os få det hele på bordet. Så får vi et sagligt grundlag for at afgøre, om der er råderum for de skattelettelser.

FRIVILLIG FLYSKATT

Av Arne Øgaard
Foto: myclimate

Fly forurensar. Når to personer flyr tur/retur Norge (Oslo - Spania (Malaga) slipper de ut mer klimagasser (3 tonn) enn en gjennomsnitts personbil gjør i løpet av et helt år (2,9 tonn).

Utslippene fra nordmenns flyreiser utgjør nå ca. 11 prosent av de samlede klimagassutslippene, og vi flyr stadig mer enn tidligere.

Hvis vi først må bevege oss gjennom luften, er det nå mulig å betale en frivillig skatt som kan bidra til å minske utslippene av drivhusgasser et annet sted i verden.

Mitt klima (My climate) er en organisasjon som ble stiftet i Sveits i 2002. Til Norge kom den i 2006 via Framtiden i Våre hender. Den finnes også i Tyskland (500PPM) og i USA (Sustainable Travel International).

På deres hjemmeside kan du regne ut hvor mye drivhusgass du slipper ut og hvor mye dette bør koste deg.

FLYSKATT FINANSIERER BIOGASS, DRIVHUS OG MIKROVANNKRAFT

I India bygges det kraftverk som drives av biogass fra biologisk avfall fra landbruket. Disse anleggene skal erstatte dieselgeneratorer og produsere elektrisitet til 100 landsbyer i Bihar. De vil også bidra til inntekter lokalt for de bøndene som selger biologisk materiale.

I Ladakh i Himalaya er det hardt å leve, men nå skal det bygges 500 drivhus og 20 mikrovannkraftsanlegg på 10kW som skal forsyne vanskelig tilgjengelig områder med strøm. Mikrovannkraften skal også her erstatte dieselgeneratorer. Drivhusene baserer seg på solenergi, er bygget med lokale materialer og skal bidra til at lokalsamfunnene kan dyrke grønnsaker større deler av året. Veiene til dette området kan bare brukes tre måneder i året, derfor blir mesteparten av maten importert med fly. De nye drivhusene vil dermed redusere utslipp forårsaket av flytrafikk.

SOLENERGI

Eritrea er et tørt og solrikt land. Mye sol gjør at Eritrea rammes av tørke og dårlige avlinger, men sola gir gode vilkår for produksjon av energi. Installeringen av lokalproduserte solcellepaneler startet i 2002.

Sørvest for Johannesburg ligger et kloakkrenseanlegg i Sebokeng Township som daglig renser 65 millioner liter kloakkvann. Rensemprosessen frigjør gass med en høy koncentrasjon av metan, som er en drivhusgass, men også et godt brensel. I dette prosjektet, som er på planleggingsstadiet, skal metangassen fanges opp og brukes til brensel for å lage elektrisitet. Både gass-oppsamlere og strømanlegg er kjøpt inn, men har ikke vært i bruk på ti år på grunn av mangel på reservedeler og investeringskapital. Prosjektet skal finansiere reparasjon av utstyret, samt drift og vedlikehold av systemet.

Malavalli-prosjektet i India, biomasse til kraftverket i Karntaka.

Vindkraft på Madagaskar

DE FATTIGE RAMMES MEST

Mitt klima er opptatt av at det er de rike landene som står for mesteparten av klimautslippene, mens klimaendringene går hardest utover fattige folk i fattige land. Pengene som innbetales går derfor til bærekraftig utvikling i fattige land og de brukes til å investere i "ren energi".

På hjemmesiden sin henviser de til forskningsinstitusjonen Tufts Climate Initiative, som har kåret Mitt klima til en av de fire beste blant de 13 ulike organisasjonen som tilbyr frivillig betaling for utslippsredusjoner. Bare 20% av pengene går til administrasjon, mens 80% går til ulike prosjekter.

Drivhus i Ladakh i Himalaya gjør at grønnsaker kan dyrkes større del av året, og behov for flytransport blir mindre. Veiene hit kan bare brukes 3 måneder i året.

Det store bildet viser en biomassereaktor i Bihar, det lille viser kraftverk som går på biomasse.

Også i Costa Rica har de satset på solcellepanel som er installert på og i samarbeid med en stor bedriftsskole i Costa Rica, Instituto Centroamericano de Administración de Empresas. Studentene kan prøve fornybar energi i praksis: solcellepanelene blir brukt til å varme vann. Det sparer miljøet for utslipp fra fossilt brensel. Opp til 2500 liter diesel blir spart i løpet av en måned.

ETTERTANKE

De pengene vi betaler inn i frivillig flyskatt vil utvilsomt gå til viktige formål som på sikt vil kunne få en positiv klimavirkning. Men de drivhusgassene vi har sluppet ut på flyturen vår har ikke forsvunnet av den grunn. Så selv om vi betaler vår skatt eller avlat som noen har kalt det, er det fortsatt stor grunn til å begrense flyreisene. Det er også mulig å gi penger til slike klimaprosjekter selv om vi ikke måtte fly.

Med unntak av det siste avsnittet er denne artikkelen en sammenfatning av den informasjonen som finnes på www.mittklima.no.

DANSKERNE SVINER MERE END NOGENSINDE

Mængden af affald danskerne smider ud er fra 1994 til 2004 steget med mere end 20 procent. Det er dansernes høje forbrug og manglende vilje til at reparere brugte ting, der er skyld i boomet.

Den store klo på syv ton slår ned i affaldsgraven, griber omrent seks tons affald og løfter det over i en anden grav på den anden side af en enorm mur. På den anden side af muren arbejder en lidt mindre klo med at smide affaldet op i fire enorme forbrændingsovne, der skal gøre det af med affaldet og samtidig skabe strøm og fjernvarme.

"Vi ramte bunden af graven, da der var skraldekonflikt. Der kom der ikke skrald ind i længere tid og vi fik tømt graven. Ellers når vi aldrig så langt ned længere. Det går det for stærkt til i dag."

Føreren af kloen sidder i en behagelig stol der mest minder om en stor lænestol. Stolen er indrettet med knapper og joystick til at styre den enorme klo. Forbrændingsanlægget ved Lisbjerg nord for Århus har fået travlt.

"Vi får meget mere skrald ind nu end nogensinde," fortæller Hanne Rasmussen, miljøkoordinator ved Affaldscenter Århus. Det er her man brænder, men også sorterer affald fra ikke bare Århus kommune, men også Randers og andre oplandskommuner. "Hver person producerer i gennemsnittet to ton affald om året. Folk har fået flere penge end de har haft tidligere og har kastet sig ud i en forbrugsfest."

I 1994 blev der i Danmark produceret over 11.105.000 ton affald. I 2004 var tallet steget til 13.359.000 ton affald. Det er en stigning på mere end 20 procent. Og tallet er steget yderligere frem til i dag.

FORBRUGSFESTEN SVINER

Det økonomiske opsving, samt høje huspriser, som danskerne har friværdi i, har gjort at danskerne hele tiden køber nyt. Og det gamle, man har, bliver smidt ud. De høje lønninger samt billige produkter gør, at det er sjældent, at man reparerer ting, der er gået i stykker. Det er meget lettere og ofte billigere bare at smide ud og købe nyt. Erling Dam, der driver virksomheden AP – Hvidevare Service, som reparerer hårde hvidevarer, er også blevet ramt hårdt af den voksende brug-og-smid-væk-kultur. "Omsætningen er faldet med 80 procent de sidste fire år. Folk smider alt ud efterhånden i stedet for at reparere. Det er mest ældre mennesker, der reparerer i dag. De har et andet forhold til det at forbruge end de yngre generationer."

Bo Arnborg Kristensen fra Bak-El, som også reparerer hårde hvidevarer, men også andre elektroniske ting giver Erling Dam ret. "Priserne er i dag så lave på grund af konkurrence. Det betyder lavere kvalitet, men det betyder også,

at folk ikke vil reparere ting, der er gået i stykker. Det er for dyrt. Og det skyldes især de høje lønninger, vi har i dag."

Hanne Rasmussen, miljøkoordinator ved Affaldscenter Århus oplyser, at det især er møbler, hårde hvidevarer, køkkener og elektronik, der bliver smidt ud under den vilde forbrugsfest. "Alle skal have nye køkkener, større fjernsyn, bedre computere og smartere hårde hvidevarer."

Men det betyder, at affaldsmængderne vokser. I forbindelse med skraldestrejken i Århus fik Århusianerne at se, hvor meget affald, de egentlig smider væk. Da skraldet ikke blev hentet i en periode, hobede der sig skraldebjergerne op over alt, og mange var plaget af lugtgener og rotter.

ALTERNATIVE LØSNINGER

Ango Winther (A), næstformand i Teknisk Udvælg, Århus Kommune kan godt se, at der er et problem.

"Vi lever jo i et smid væk samfund, hvor ting ikke har en lang levetid. Der er meget, der ryger ud."

Og han tilføjer: "Vi skal have mest muligt genbrugt, og så skal vi bruge alt det, vi kan på forbrænding.

Dog har tidligere forsøgt med skraldesortering i hjemmene slæt fejl. Meningen var at folk selv skulle dele deres affald op i sorte og grønne skraldesække. De sorte var til normalt affald og de grønne til komposteringsaffald og andet biologisk affald. Men projektet gik ikke så godt.

"Vores indsats har været stor. Desværre er det ikke rigtig lykkedes. Det skyldes manglende lyst og evner til at sortere og kompostere, når man smider ud," påstår Ango Winther.

Niels Brøchner (V), medlem af Teknisk udvalg, Århus kommune, er delvist enig. "Forsøget med skraldedeling var en total fiasko. Man kan måske få folk til at sortere flasker hjemmefra, men det andet er for besværligt for folk. Resten skal gøres centralt."

Ifølge Niels Brøchner skal forbrændingsanlægene sørge for sorteringen, men borgerne skal via kampagner gøres bevidste om deres eget ansvar som forbrugere. Niels Brøchner mener dog modsat Ango Winther ikke, at man skal sortere alt.

"Pant er på mange områder en god idé, men ikke på alle

Jonas Schmidt Hansen

Bor pt. i Århus og læser på 2. semester på journalisthøjskolen. Efter studentereksamten har han bl.a. været et år i livgarden, boet en periode i Kirgistan, hvor han var volontør for Folkekirkens Nødhjælp, arbejdet forskellige steder, rejst rundt i og udenfor Europa af flere omgange og været et halvt år på mediehøjskolen i Esbjerg.

områder. Man kan tage sådan noget som dåseøl og dåsesovand, der synes jeg ikke at pant er særlig godt. Det er for besværligt. Pantordningen skal være nem, og det synes jeg ikke, at den er i forbindelse med dåsepant."

Tidligere har der i Århus også været en ordning med firdelte skraldespande, men det skrald, der blev sorteret, var ikke rent nok. Igen var folk for dårlige til at sortere selv, selvom de offentlige skraldespande var delt i fire rum. Hvert rum var så beregnet til en bestemt slags skrald, men det blev ikke brugt ordentligt. Folk smed simpelt hen skraldet i de forkerte beholdere. Men andre steder, bl.a. i Vejle har man tilsvarende ordninger, men her fungerer det fint med skraldesortering. I Vejle valgte man at fortsætte forsøget længere, før man ville opgive. Det har betydet, at folk har vænnet sig til at bruge de firdelte skraldespande og ordningen fungerer.

AFFALDSPLANNER

Regeringen har lavet løbende planer for, hvordan vi skal behandle vores affald. Den forrige plan hed Affald 21 og gik frem til 2004. Den seneste plan hedder Affaldsstrategi 2005-2008. Det er meningen, at så meget som muligt skal genbruges, en mindre del brændes og omkring otte procent skal deponeres, det vil sige smides på lossepladserne.

Men det er en stor belastning for miljøet, at omkring en million ton affald hvert år bliver smidt på lossepladserne, og det bliver mere år for år. Samtidig er der fare for, at farlige stof-fer forurener jorden omkring samt siver ned i grundvandet.

I Århus deponerede man i 2004 kun tre procent af affaldet. I stedet brændte man noget mere af end landsgennemsnittet. Det mener Ango Winther er en god idé. "Det at få varme ud af affald ved en forbrænding, det er også en form for genbrug. Vi sparer jo olie, og vi sparer kul ved at bruge affald i stedet for."

En af synderne bag de store affaldbjerge er ifølge Ango Winther producenterne. "Jeg synes ikke, at butikkerne og fabrikanterne er gode til at matche indpakningen med det, man køber. Tit er det en stor kasse, man får med, og når man åbner kassen, ligger der en lille ting inde midt i. Man kunne godt bede fabrikanterne lave en emballage, der passer bedre til det, der skal i."

Som det ser ud i dag, pakker producenterne ofte deres varer ind i store kasser, så de ser ud af mere, og derved bliver lettere at sælge. Ango Winther mener godt, at man godt kunne lovgive og bede fabrikanterne lave en emballage, der passer bedre til produkterne.

GENBRUG TIL GENBRUG

På genbrugspladsen i Holmstrup i Århus kan man også mærke, at folk kommer med mere. Men på netop her kører man med et særligt koncept. Her kan brugerne både aflevere og hente ting og sager. Når der kommer nogen med elektronik og andet, tester de frivillige passere af genbrugspladsen tingene. Hvis de virker bliver de sat ind i en særlig container. Her

kan andre så komme og hente ting, der rent faktisk virker. Det må man ellers ikke på andre genbrugspladser. Her betragter man det folk smider ud som skrald. Så skal det først afhentes og smeltes om osv., før man genbruger tingene. Men Kurt Bech Hansen, frivillig passer på genbrugspladsen kan ikke forstå, at man ikke lader brugerne tage tingene med hjem.

"Det er fuldstændig grotesk. Hvis nogen kan få glæde af en ting, der er smidt ud af en anden... Det er ikke logisk, at folk ikke kan tage det med hjem, i stedet for, at det bliver smidt ud."

Det skyldes, ifølge Hanne Rasmussen fra Affaldscenter Århus, borgernes holdning til affald. "Man ser traditionelt på affald. Når nogen har smidt noget ud, bliver det betragtet som affald. Man vil så at sige respektere folks ret til at betragte noget som affald, og folk vil ikke have at andre kommer og tager det, man har smidt ud." Hun fortæller også, at der har været episoder, hvor nogen har taget møbler og lignende med hjem, som stammer fra dødsbo. Det har der så været pårørende, der har fundet ud af, og det har skabt en del postyr.

På flere andre genbrugspladser er der dog specielle containere, hvor folk kan stille elektroniske ting, som stadig virker. Så kan forskellige hjælpeorganisationer komme og hente tingene og videresælge dem. Alligevel bliver rigtig meget, der virker, smidt ud, hvis folk er ligeglade eller af anden grund ikke sorterer nok i deres affald.

Ved Affaldscenter Århus kan man i hvert fald mærke at forbruget er steget. Og kloen har travlt, selv om den fodrer de næsten nye ovnlinjer, der har forøget kapaciteten markant. "I 2002 brændte Affaldscenter Århus. 174.335 tons affald. Selv om der er kommet et par små kommuner mere med i ordningen siden, er der sket en voldsom stigning med de 229.445 tons affald, der blev brændt i 2006," fortæller Hanne Rasmussen. Når der ikke lige er en reparation i gang, arbejder de to store grabber ved affaldsgraven i døgndrift. Selv med de seks tons, de kan samles op ved hver hvert dyk ned i skraldet, er der ikke tid til, at de står stille. "De kører på automatik om natten, når der ikke er nogen i styrerummet," fortæller føreren af grab-

NYTT FRA CULTURA

EMISJON AV GRUNNFONDSBEVIS

Cultura Bank gjennomførte i perioden 16. april til 16. mai sin hittil største emisjon av grunnfondsbevis på hele 20 millioner kroner. Målet var å hente inn nok kapital til at egenkapitalen kunne komme opp i 5 mill Euro eller ca 40 millioner kroner, noe som vil frigjøre banken fra økte krav til egenkapital og likviditet pålagt av Kredittilsynet. Etter denne kapitalutvidelsen vil Cultura også være i stand til å finansiere større prosjekter innen sine hovedområder.

Som fulltegningsgarantist hadde Cultura Bank denne gang alliert seg med den franske banken Crédit Coopératif som også er aktiv innen sosial/etisk bankvirksomhet. Også SEFEA, et italiensk garantiinstitutt med formål å finansiere denne type bankvirksomhet, deltok som garantist.

Vi takker gamle og nye grunnfondsbevisseiere som har deltatt i emisjonen og minner om at det fortsatt er anledning til å kjøpe grunnfondsbevis til pari kurs fra garantistens beholdning.

CULTURA BANK NOMINERT TIL BYMILJØPRISEN 2007

Vi vant ikke, men fikk hedelig omtale, diplom og en sjekk på 10 000 kr. En veldig hyggelig anerkjennelse i vårt jubileumsår.

Bymiljøprisen skal deles ut til: "Aktører som ved sin miljøinnsats for Oslo kan fremstå som et godt eksempel for andre". Prisen ble i år delt ut for 10. gang på rad. Bymiljøprisen 2007 gikk til Sigurd Tønsberg og Oslo Elveforum, mens Ullern videregående skole og Cultura Bank fikk hedelig omtale, diplom og en sjekk på 10 000 kr.

Juryen skriver: "Cultura Bank er en enestående bank av sitt slag og feirer tiårsjubileum i år. Banken forplikter seg ovenfor sine innskytere til at innskuddene skal lånes ut til prosjekter som er samfunnsnyttige, som respekterer menneskerettigheten, og som ivaretar miljøhensyn.

Banken har i disse årene støttet prosjekter som til sammen gir sterkt satsning på utvikling av økologisk landbruk og distribu-

Fra miljøprisutdelingen i Rådhuset - banksjef Lars Hektoen til venstre, med diplom og sjekk.

sjon i Østlandsområdet. Dette kommer også Oslos innbyggere til gode. Det samme gjør støtte til utvikling av viktige miljøtiltak som bl.a. Bilkollektivet i Oslo."

HUSK IBAN OG BIC VED BETALING TIL EU/EØS LAND

Vi minner om at fra 10.06.07 avvises alle betalinger uten IBAN og BIC, uansett valutasort, til Bulgaria, Latvia, Litauen, Luxembourg. Betalinger til alle andre EU/EØS + Sveits uten IBAN og BIC vil bli avvist fra 15.08.07.

NYTT OM NETTBANKEN – BETAL FLERE REGNINGER

Hvis du skal betale flere regninger på en gang, er det nå blitt enklere.

Gå inn på "regninger" og velg "betal flere". Da får du opp et skjermbilde som gir muligheten til å betale inntil 10 regninger fra samme konto. Den raskeste måten å registrere regningene på er å bruke tabulator fra felt til felt og skrive inn informasjonen kontonummer, melding/KID og beløp.

CULTURA BANK PÅ OSLO MILJØFESTIVAL

Sammen med en lang rekke institusjoner og foreninger deltok Cultura Bank på Oslo Miljøtorg på Rådhusplassen i Oslo 9. juni. Det var en strålende solskinnsdag med mange besøkende – den aller mest populære standen hadde vann- og avløpsetaten, som delte ut vannflasker i den sterke varmen.

Det er tydelig at mange liker konkurranser. Nest mest populære stand hadde kanskje Miljøpartiet de Grønne, med 6 små trær, som en skulle gjette riktig navn på.

Cultura Bank hadde også en spørrekonkurranse, for å gjøre banken mer kjent. Premien var varer for kr 1.000 fra Helios. Den heldige vinneren ble Sandra Pfaller.

"NYTT FRA CULTURA"

til Culturakunder som ikke får Pengevirke

Hvis du ikke abонnerer på bladet, men ønsker å lese "Nytt fra Cultura" på papir, må du enten kontakte Cultura Bank og bestille Pengevirke eller skrive ut "Nytt fra Cultura" fra Culturas hjemmesider, der nye utgaver av Pengevirke legges ut som pdf-filer.

For mye post fra oss?

Hvis du ikke ønsker å motta bladet, eller du får for mange eksemplarer, kontakt Cultura Bank på telefon 22 99 51 99 eller cultura@cultura.no.

Abonnement på Pengevirke

I Norge kan abonnement på Pengevirke tegnes ved å kontakte Cultura Bank. Bladet finansieres ved frivillig fastsatt abonnementsavgift. Selvkost er ca. kr 150,- pr. år. Beløpet kan innbetales til konto 1254.96.00555, adresse Cultura Sparebank, Postboks 6800 St. Olavs plass, 0130 Oslo. Merk giroen "Pengevirke 2007".

ET UTVALG AV NYE UTLÅN

ØKOLOGISKE TEKSTILER

Den tidligere helsekostbutikken Solsikken Helios i Oslo har lagt om sortimentet til økologiske tekstiler, vaskemidler, kosmetikk og barnemat. Her finnes kvalitetstekstiler for både mor og barn.

FLISER OG MOSAIKK FRA MAROKKO

Anne Engebretsen har startet Habibi interiors på Skillebekk i Oslo. Her selger hun håndlagete fliser og mosaikk produsert i Marokko. Konseptet kommer fra England.

NY MOBIL BETALINGSTERMINAL

Nå kan du kjøpe eller leie den nye mobile terminalen Ingenico i7910 fra Cultura Bank.

i7910 er en stilren mobil betalingsterminal som veier lite og passer for deg som har behov for å ta med terminalen til kunden. Terminalen er robust, ergonomisk og har høy batterikapasitet og et stort grafisk display. i7910 er svært hurtig og enkel i bruk. Leiepris fra kr 270 (+mva) pr mnd.

Vi kan også tilby leie eller kjøp av stasjonær terminal med bredbånd, ISDN eller analog kommunikasjon. Les mer på www.betalingsterminal.no eller kontakt oss på telefon 22 99 51 85.

ØKOLOGISK MELKE- OG KJØTTPRODUKSJON I SANDNES KOMMUNE

Gårdbruker Samuel Nævland holder på med å legge om gården til økologisk drift. Han produserer saukjøtt, melk og storfekjøtt.

STEINERSKOLEN I BÆRUM

Skolens bygningsmasse består dels av de gamle gårdsbygningene til Grav Gård på Jar, og dels av skolebygninger av nyere dato. Skolen er nå inne i en fase med utvikling av videregående trinn ved skolen. Flere nye linjer er opprettet og de store og hittil ubenyttede arealene i den verneverdig låven blir ombygget og innredet til dette formålet. Lokalene får en unik atmosfære av gammel patos og moderne stilren eleganse. I underetasjen legges et topp utstyrt lydstudio. I andre etasjen får skolene nye kontorlokaler og i etasjene over tilrettelegges for klasstrinn, samt en stor "black box" teatersal.

NYE BILER TIL BILRINGEN I BERGEN

BilRingen har fått lån til anskaffelse av 3 nye biler. Medlemsantallet er økende, så det er nødvendig å utvide bilparken for å dekke etterspørsmålet. Antall biler er nå oppe i 41. Undersøkelser har vist at en andelsbil i gjennomsnitt erstatter 5 biler.

MASKINER TIL MØBELSNEKKER

Møbelnekker Lars Terjesen har fått lån til kjøp av maskiner. Han holder til i Thorbjørns Næringspark på Grünerløkka i Oslo, der Cultura Bank har finansiert næringslokaler for en rekke kunstnere og håndverkere, da gården sto i fare for å bli solgt til en eiendomsutvikler.

DITT BIDRAG TIL KLIMAFORBEDRING: MINDRE BIL, BIFF OG BOLIG

Av Jannike Østervold

Tegninger: Svein Nyhus / Grønn Hverdag

Budskapet fra Grønn Hverdag er klart. Det betyr faktisk noe hva hver av oss gjør. De store miljøproblemene er sammen av alle de små handlingene. Av alle de tingene som betyr noe, er det 3 områder som peker seg ut som spesielt viktige – reiser, mat og bolig.

Aftenposten hadde nylig en undersøkelse om folks villighet til å gjøre endringer i sitt private forbruk, og det var forbauende mange som uttrykte at det var villige til å skjære ned på både reiser og annet forbruk.

Men for at en skal kunne skjære ned på miljøbelastende forbruk, må det finnes miljøvennlige alternativer. På transportsiden betyr det bl.a. godt utbygget kollektivtrafikk, opprusting av jernbanestrekninger, tilrettelegging for sykler. Og det trengs nye måter å organisere ting på. I Oslo, Bergen og Trondheim er det dannet bilkollektiver. Ikke bare fører det til færre biler, men også til at medlemmene kjører mindre bil enn om de hadde hatt egen bil.

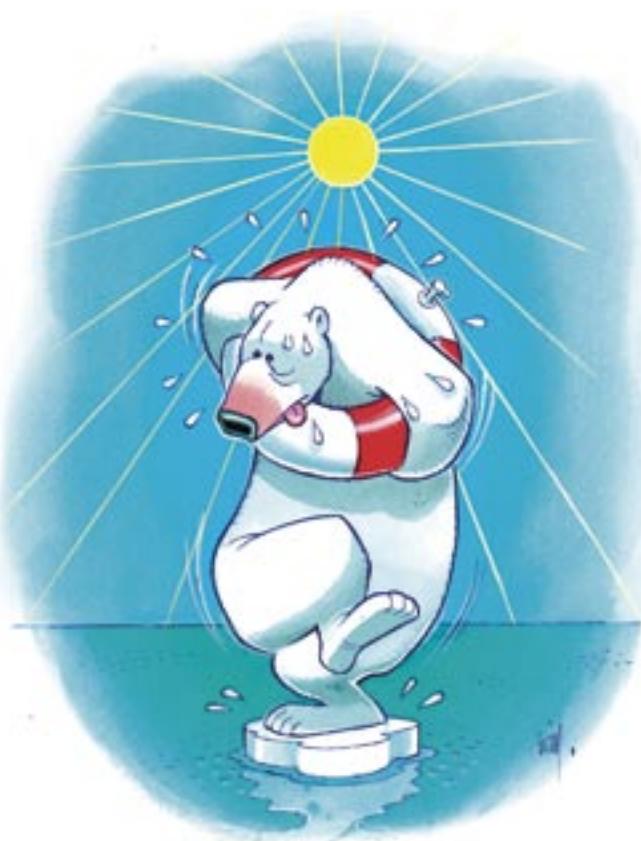

Klimavennlig mat er et komplisert område. At produksjon av rødt kjøtt belaster miljøet mer enn produksjon av plante-kost er for det meste sant, men i miljøregnskapet må en også trekke inn miljøbelastningen knyttet til varetransporten frem til forbruker. Grønn Hverdag har følgende forslag til handlinger for mer klimavennlig mat:

- Spise mer frukt og grønnsaker
- Spise lokal mat
- Velge økologiske matvarer
- Lage mat fra bunnen av
- Høste fra naturens spiskammer.

Disse og mange flere tips til hva du kan gjøre for å bidra til klimaforbedring finner du på Grønn Hverdags hjemmesider. Her inviteres du til å ta ”Klimasteget”, det vil si velge ut noen punkter du vil gjennomføre fra en liste over miljøhandlinger det er enkelt å komme i gang med. Når du sender inn skjemaet blir du deltaker i Grønn Hverdag. Det er gratis og uforpliktende, og du vil motta Grønn Hverdag Magasin fire ganger i året.

Ta klimasteget på www.gronnhverdag.no

ARKITEKTUR MED KLIMAFOKUS

Av Jannike Østervold

NYE BOLIGPROSJEKTER FREMMER KOLLEKTIVTRANSPORT

- Det er viktig å inspirere arkitekter og utbyggere til å integrere miljøaspektet i hele planleggingsprosessen helt fra starten, sier leder i NAL | Ecobox, Birgit Rusten. - For å stimulere til dette planlegger vi å invitere til en serie internasjonale arkitektkonkurranser for en by- og boligutstilling i samarbeid med Oslo og Drammen kommune og Husbanken. Oppgaven går ut på å planlegge boligområder langs kollektivtraseen mellom Oslo og Drammen. Fokus er på klima, og lokalisering med nærhet til kollektivtransport er derfor et sentralt element i prosjektet. Det blir stilt krav til arkitektene bl. a. om at de må ta hensyn til krav til energiforbruk i bygget, til bruk av miljøvennlige materialer og til universell utforming.

Den resulterende bygg- og boligutstillingen kan besøkes ved hjelp av offentlig kommunikasjon.

Mosvangen studenthjem i Stavanger, ombygget med utstrakt bruk av resirkulerte byggematerialer. Fotograf Emil Ashley

NYSKAPENDE TREARKITEKTUR SPARER ENERGI

Ecobox er vant til å tenke i store prosjekter. Nå har de sekretariatsfunksjonen for "Norwegian Wood", et av hovedprosjektene i Stavanger 2008 – Stavanger som Europeisk kulturbry i 2008. I "Norwegian Wood" inngår nesten 20 små og større byggprosjekter, med stor spennvidde når det gjelder bruksområde – fra Turistforeningshytte til Stavanger stadion, barnehager, trebroer og boliger. Felles for alle prosjektene er at de har fokus på nyskapende trearkitektur, lavt energiforbruk, miljøvennlig materialbruk og universell utforming (i det siste ligger mer enn bare at det skal være tilpasset rullestolbrukere.) Som byggemateriale har tre spesielle utfor-

ECOBOK

er en selvfinansiert enhet under Norske Arkitekters Landsforbund. Den har som mål å bidra til økt miljøkompetanse og tværfaglighet blant arkitekter, planleggere og øvrige aktører i byggesektoren.

www.ecobox.no - ecobox@arkitektur.no

dringer i forhold til brann og varighet, så det er viktig å ha tett oppfølging i de tidlige fasene av byggeprosjektene. En vesentlig del av prosjektet er å utvikle ny teknologi og skape en arena for læring.

GJENBRUK ER BRA FOR MILJØET

- Erlend Seilskjær i Ecobox, hva skal jeg som forbruker tenke på hvis jeg skal bygge hus, for å få det mest mulig miljøvennlig?

- Hvorfor absolutt bygge nytt? Det å bygge nytt har i seg selv en stor miljøkostnad. Det er mye bedre om det går an å gjenbruke en eksisterende struktur. Gjenbruk av eksisterende bygg og byggdeler, som dører og vinduer, gir en god utnyttelse av materialene. Et godt eksempel på dette er Mosvangen studenthjem i Stavanger, der utbygger først ønsket å rive det gamle huset, men endte opp med å beholde det og bygge om, med utstrakt bruk av resirkulerte materialer. Det ble veldig vellykket, ikke minst takket være arkitektene Helen & Hard, og endte opp med å komme med på fjorårets utstilling i Nasjonalmuseet som presenterte Norges fremste samtidarkitektur.

- Har dere noen arkitekter som dere kan anbefale for den som vil bygge miljøvennlig?

- Nei, vi gir ikke anbefalinger på den måten. For å finne noen som har passende kompetanse, kan vi anbefale vår prosjektbase, som ligger på hjemmesiden vår. Der finnes mange ulike prosjektbeskrivelser og navn på ressurspersoner. Den er egentlig utviklet for fagpersoner, slik at for eksempel en arkitekt som ser etter en ingeniør med spesiell kompetanse, kan finne en som har vært med på lignende prosjekter før. Vi vet at databasen også blir brukt av privatpersoner. Det er gratis å bruke den, så vær så god. Det er også gratis å laste ned 150 publikasjoner om miljøvennlig arkitektur og stedsutvikling fra litteraturdatabasen vår, bl.a. utgitt av våre samarbeidspartnere, Husbanken, Statens vegvesen, Miljøverndepartementet, Statsbygg, Vegdirektoratet, Sosial- og helsedirektoratet, Bygningskognitisk etat, Oslo kommune og Enova.

Fra venstre: Stein Stoknes og Erlend Seilskjær i Ecobox på studiebesøk hos sin engelske søsterorganisasjon. Foto: Guro Aalrust

SOLgte bilen – ble med i bilkollektiv

Av Jannike Østervold

For fem år siden solgte Helle Rosenvinge bilen sin.

De siste fire årene har hun vært medlem av Bilkollektivet i Oslo.

Hvordan fikk du vite om ordningen med bildeling?

- Jeg fikk høre om Bilkollektivet i Oslo gjennom Cultura Bank og ble interessert. På hjemmesiden deres fant jeg all informasjon jeg trengte for å forstå hvordan systemet virket – fra hvordan man bestiller bil til hva jeg skulle gjøre for å bli medlem. For oss erstatter medlemsskapet i bilkollektivet bil nr. 2. Jeg trenger bil bare av og til, for eksempel i forbindelse med utenbys jobber, mens mannen min, Finn Einar, er avhengig av å ha bil i forbindelse med jobb.

Er det stort sett greit å få tak i bil når du trenger det?

- Ja, det har fungert bra. I de mest travle ferieperiodene må man planlegge i forveien. Når du blir medlem får du beskjed om at hvis du trenger bil i påsken, fellesferien, julen eller vinterferien, må du si fra i god tid, da leier eventuelt Bilkollektivet inn ekstra biler hvis det ikke er nok med de faste bilene.

Hva er fordelene og ulempene slik du ser det?

- Det er veldig fleksibelt. Hvis jeg trenger en stor bil for eksempel for å frakte noe stort, er det mulig å bestille en varebil. Og økonomisk sett er det slik at du betaler for det du bruker. Broren min, som bor i Canada, er også medlem, på den måten kan han disponere bil når han er i Norge og trenger det.

Jeg kommer ikke på noen ulempes, men hvis du sammenligner med det å ha en bil stående utenfor, så må du planlegge litt. På den annen side slipper du å tenke på å flytte bilen når det er måking eller gateløp, og du slipper å tenke på garasjeplass. En garasjeplass i Oslo kan jo koste i størrelsesorden 1500-2000 kr i måneden.

Hvordan fungerer det i praksis?

- Jeg bestiller bil over internett. I forbindelse med bestilling velger jeg også sted for å hente bilen, det vil si at jeg søker etter en type bil, f.eks liten personbil, jeg får så opp en liste over hvor slike biler er tilgjengelig på det tidspunktet jeg ønsker. Så velger jeg bil på den parkeringsplassen som ligger nærmest der vi bor.

Jeg kan også se hvem som har bilen før meg og hvem som eventuelt skal ha den etterpå, i tilfelle det skulle skje noe, så bilen av en eller annen grunn ikke kan leveres til avtalt tid. Jeg fører inn i en loggbok når jeg henter og leverer bilen og om det er noen skader på den. Hvis bilen er blitt veldig skitten,

vasker jeg den og rister mattene før jeg leverer den tilbake.

De få gangene det har oppstått noen form for problemer, har jeg fått veldig god service. Jeg opplevde en gang at det var lekkasje i en bil, så det kom vann inn når det regnet. Da jeg sa fra om dette, ordnet de straks med en annen bil.

Er du fornøyd med ordningen?

- Ja, absolutt. De som arbeider med Bilkollektivet er veldig hyggelige og gir god service, og bilene er rene og pene og stort sett ganske nye.

Hvordan tror du bilbruken ville vært om du fortsatt hadde hatt egen bil?

- Jeg ville helt sikkert ha kjørt mer. Du tenker mindre over det når bilen står der klar til enhver tid. Nå krever det litt mer planlegging. Nå leier jeg bil kanskje 4 ganger i året, i det daglige går jeg mye, eller reiser kollektivt.

Les mer om bilkollektivene

www.bilkollektivet.no (Oslo)
www.dele.no (Bergen)
www.trondheim-bilkollektiv.no (Trondheim)

REDUSER ENERGIFORBRUKET MED PASSIV DESIGN

Av Jannike Østervold

Energiforbruk må være et tema helt fra startfasen av byggeplanleggingen, sier energirådgiver Xavier Dequaire. Med passiv design kan en redusere energiforbruket til oppvarming, avkjøling og belysning betraktelig og samtidig få bedre inneklima og komfort. Det oppnås ved riktig utforming av bygget og plassering i forhold til påvirkning fra sol og vind.

Hva som er det viktigste byggebransjen kan gjøre for å spare energi?

- Arkitekter og ingeniører må samarbeide, og energiøkonomisering må være et integrert del av byggeprosjektene.

Jeg har lenge vært opptatt av temaer knyttet til bærekraftig utvikling, og jeg så at det er et stort potensial for å spare energi i byggebransjen. Derfor har jeg fordypet meg i hvordan bygg fungerer. For eksempel hvordan man kan bruke solenergi til å varme opp huset om vinteren, uten at det blir overoppheting om sommeren. Plassering i terrenget og bruk av naturlig ventilasjon er også viktig for å oppnå et energieffektivt hus. I tillegg er både materialvalg og kvalitet i utførelse avgjørende for resultatet. Vi får både redusert energiforbruk og redusert behov for tekniske installasjoner. Solvarmen løser en del av oppvarmingsbehovet, og så kan man bruke andre typer fornybar energi til resten.

Hvordan er interessen for dette området blant fagfolk?

- Nå er det kommet nye forskrifter som tvinger byggebransjen til å gjøre noe med energiforbruket. Om 2 år blir det et krav

å dokumentere energiforbruket i bygg, og i forkant må det bygges opp kompetanse hos både ingeniører og arkitekter. Jeg er selv sivilingeniør, og har nylig etterutdannet meg med en mastergrad i fornybar energi i Hellas og Spania, for å kunne arbeide med bærekraftig byggutvikling, med vekt på energibruk og materialvalg.

De som lykkes med energi og økonomi er de som har tatt det med seg i planleggingen helt fra første skisse med et tverrfaglig team, med blant annet energirådgiver.

Det burde være et krav at alle har tilgang til sol i sine hjem og på sine arbeidsplasser!

Xavier Dequaire

Bærekraftig design · E-læring · Fornybar energi · Energi i bygg

Mob. 46 69 45 93 xavdeq@start.no

Les mer:

www.solvarme.no Nettsted om utnyttelse av solvarme i norske bygg.

EN SKOLE FOR BEDRE KLIMA

Av Arne Øgaard

Arbeidsledigheten er rekordlav og lønningene stiger. Likevel er mange nordmenn misfornøyde fordi de har oppdaget at det er andre som tjener mer enn dem selv.

I den norske befolkningen er 2/3 uten økonomiske bekymringer og vi ligger i verdens førstedivisjon når det gjelder privat forbruk. Vi lokkes til handlesentrernes kjøpefest og kjøper mer klær enn vi klarer å bruke, men nordmenn er likevel ikke spesielt lykkelige.

I stedet plages vi av velstandssykdommer og et voksende søppelberg.

Vareomsetningen er nå så høy at jernbanens transportkapasitet er sprengt og et økende antall trailerne skaper korker i trafikken.

At vi ikke blir lykkeligere av å kjøpe kan være en personlig utfordring, men vår energikrevende livsform med høyt forbruket av varer, drivstoff, flyreiser og elektrisitet har blitt et alvorlig problem for hele menneskeheten. Ikke bare Al Gore, men en rekke politikere, miljøforkjemper og klimaeksperter arbeider med å overbevise oss om at dette ikke bare er alvorlig for isbjørnen, men for hele jordas liv.

POLITIKERENS BIDRAG

Politikerne vil helst kjøpe seg ut av det hele gjennom kvotehandel. Men nesten daglig kommer det kritikk av denne ordningens utilstrekkelighet. Skolepolitikerne mener at vi kan utdanne oss ut av problemene ved å satse på realfag i skolen. Vi trenger ingeniører som kan utvikle miljøvennlig energi, effektive renseanlegg og en mindre energikrevende produksjon. Realfag er selvsagt viktig og alle trenger mer av denne typen kunnskap for å kunne forstå hva som foregår. Men det er ikke nok å gi tilleggspoeng for slike fag. Det er også viktig å diskutere hvordan realfagsundervisningen i større grad kan begeistre og inspirere alle unge slik at de i større grad inspireres til å engasjere seg for utviklingen av et mer miljøvennlig samfunn.

Det vil likevel ikke være riktig å satse bare på et fagområdet. Mye av dagens problemer har sitt utgangspunkt i politikk og økonomi. Uten større innsikt i samfunnskunnskap vil det neppe være mulig å gjøre noe.

Det sies at vi lever i kunnskapssamfunnet, og de fleste har tilgang på en overflod av kunnskap. Det problematiske er at denne kunnskapen ikke fører til handling.

UT AV PASSIVITETEN

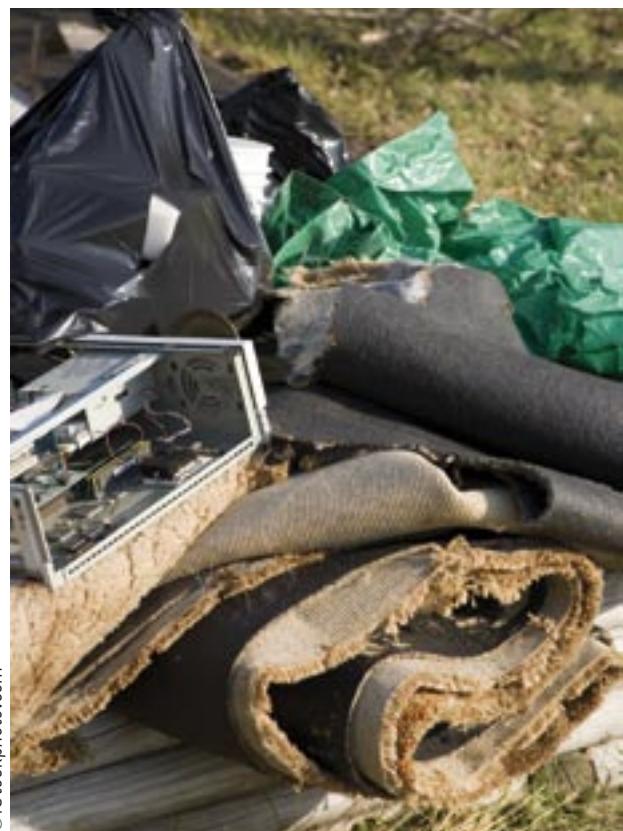
Den største pedagogiske utfordringen i dag er derfor hvordan vi i større grad kan bli i stand til å utvikle de unge til å bli mer selvstendige og handlingsdyktige mennesker. Bergenser Christian Egge har nylig utgitt boken "Frihetens vilkår" (Flux

forlag) hvor han drøfter dette og andre sentrale verdi spørsmål i samtaler med en rekke forskere og pedagoger og kjente personligheter som Desmond Tutu og Johan Galtung i tillegg til Dalai Lamas tolk og en indianer.

Boken gir ingen enkle svar, men den viser at det finnes en betydelig kunnskap på dette området som er annerledes enn de noe ensidige tankene vi oftest støter på i den norske medieflommen. Det finnes verdier som gjør livet vårt rikere enn de verdiene som kan kjøpes for penger. Det er vel det både vi og klimaet nå trenger mest av alt. Vi har også mulighet til selv å velge våre verdier, men å oppnå en slik frihet krever innsats.

Et viktig grunnspørsmål i skolen blir dermed hvordan vi i større grad kan inspirere elevene til å utvikle en slik frihet.

Dagens skolepolitikere har valgt å fokusere på grunnleggende ferdigheter i regning, skriving og lesing. Dette er selvsagt viktig, men skolen må være noe mer. Jeg savner større fokus på verdien av det å kunne uttrykke seg kunstnerisk. Det er vel ikke noe område som i større grad kan gjøre oss kjent med og utvikle de mulighetene vi har inne i oss. Å oppleve virkelig skaperglede kan være et først skritt mot indre frihet og mot det å finne fram til en opplevelse av glede og mening med det man gjør i det daglige. Enn opplevelse som gjør det uinteressant at naboen tjener litt mer en deg.

©iStockphoto.com

SAMSPILL MED NATUREN

Å redusere "utslipp" fra skog og jordbruk vil samtidig gi oss en frødigere og mer rik natur.

Av Arne Øgaard

I følge FAO er nedbryting av organisk materiale årsak til 20 – 30 % av økningen i atmosfærens CO₂-innhold. Avskoging og utarming av jordas humuslag bidrar til dette.

Forbrenning av olje, gass og kull gir de vesentlige bidragene til global oppvarming. Men vi er i en situasjon hvor det er viktig å sette inn fleste mulig virkemidler.

Det brennes fremdeles regnskog. Jordas store lunger reduseres og viktige arter forsvinner. I dag brennes regnskog for å gi plass til oljepalmer som skal gi biodiesel. Et nederlandsk konsulentfirma har beregnet at klimaendringene fra en liter biodiesel fra palmeolje dermed blir 10 ganger verre enn klimaendringen fra en liter vanlig diesel. Dette vil antagelig bedre seg på sikt, men eksempelet viser noe av den problematikken vi i dag står inne i. Dyrking av vekster som kan gi biodiesel og bioetanol kan føre til lite økennelige driftsformer i tillegg til at det kan presse fattige bønder fra muligheten til å dyrke egen mat. Tradisjonelle jordbruksformer blir fortrent av drivstoffdyrkere og matprisene stiger slik at de fattigste må sulte. Det finnes også eksempler på det motsatte, nemlig at fattige bønder har fått en inntektskilde ved å dyrke drivstoffvekster. Men det er store selskaper som styrer disse prosjektene. Selskaper som sjeldent har vært kjent for å ta hensyn til fattiges interesser. I dag eksporterer EU og USA subsidiert mat til fattige land og ødelegger disse landenes mulighet til å bygge opp en egen matproduksjon. EU og USA har dermed et jordoverskudd som med hell kunne brukes til å dyrke drivstoffvekster, men det spørst om det er her de store selskapene finner det mest lønnsomt å investere?

BALANSEKUNST

Plantene puster inn CO₂ og ut oksygen (O₂). C'en (karbonet) blir igjen inne i planten som hovedbyggesten i organisk materiale. Skogene lagrer dermed store mengder karbon, men vi finner det også i humustoffer i jordsmonnet og i myrenes torv. Totalt i verden bør det være en balanse mellom det som bygges opp og det som forbrukes av slike karbonbærere. I Norge er tilveksten av skog for tiden større enn forbruket. Det kan derfor være forsvarlig når noen nå vil gå i gang med å utvikle syntetisk diesel av

trevirke. Borregaard fabrikker har allerede i lang tid produsert etanol fra trær. Men det er et åpent spørsmål om en slik produksjon alene kan opprettholde den norske biltrafikken og hvor lønnsom den kan bli.

Globalt sett trues dyrkningsjordas humuslag av forvrkning. Høyt vannforbruk har i flere regioner medført at grunnvannstanden synker og at jorda tørker ut og ødelegges. Gobiørkenen i Kina er en av dem som vokser med stor fart. Ensidige jordbruksformer tærer også på humusen og dermed på jordas egen fruktbarhet. Skal jorda bli i stand til å bygge seg opp trengs det vekstskifte med engvekster. I de senere årene har det i forsøk både i Sveits, Tyskland og Sverige vært gjort forsøk med de biologisk-dynamiske preparatene som viser at disse stimulerer humusdannelsen og da spesielt i de dypere jordlagene.

Jordbruket er et komplekst område hvor mange ulike faktorer virker sammen på en gang. En skal derfor være forsiktig med å trekke enkle konklusjoner om hvilke jordbruksformer som vil være gunstigst for klimaet. Men innen alle former for økologisk jordbruk er det i dag en vilje til å prioritere tiltak som bygger opp jordas humuslag og som derfor vil bidra til at karbonet forblir i jorda og ikke havner som en drivhusgass i atmosfæren. I økologisk jordbruk anvender en heller ikke kunstgjødsel som jo er svært energikrevende å frambringe. Det er derfor fortsatt viktig å støtte slike jordbruksformer.

Biologisk dynamisk jordbruk stimulerer humusdannelsen. Stiftelsen Fokhol gård på Stange er blant de største økologisk drevne gårdene i Norge og gir praktisk og teoretisk opplæring i biologisk-dynamisk jordbruk.

MILJØSTIFTELSEN BELLONA

Av Anne Karin Sæther,
web-redaktør i Bellona

Bellona er en uavhengig stiftelse som jobber med et bredt spekter av miljøspørsmål. Det siste tiåret har vi konsentrert oss om utfordringer knyttet til CO₂-håndtering, fornybar energi, energieffektivisering, miljøgifter, avfall, havbruk, olje, gass og atomkraft. Vi har alltid holdt fast ved to store og viktige mål: et rent hav og ren energi.

Bellona ble stiftet av unge miljøvernere i 1986. Blant disse var Frederic Hauge, som siden den gang har vært stiftelsens leder. I dag består Bellona av rundt 50 ansatte, som har bakgrunn fra blant annet biologi, samfunnsvitenskap, økonomi, teknologi, journalistikk, geologi, jus og atomfysikk. De fleste er ansatt ved hovedkontoret i Oslo, men vi har mange medarbeidere ved våre russiske kontorer i St. Petersburg og Murmansk. I tillegg har vi egne kontorer i Washington D. C. i USA og i EU-hovedstaden Brussel. Bellona er jevnlig til stede på internasjonale konferanser, det være seg i New Dehli, Boston eller Beijing.

Miljøarbeidet til Bellona ble tidlig internasjonalt orientert, gjennom vårt arbeid med atomspørsmål i Russland. Vårt første utenlandskontor åpnet i Murmansk i 1994, og dette kontoret jobber med utfordringer knyttet til atomindustri, atomavfall og oljevirksomhet – i tillegg til alternativ energiforsyning. St. Petersburg-kontoret er et miljørettighetsenter som ble etablert som en følge av FSBs (tidligere KGB) sak mot Bellona-medarbeider Aleksandr Nikitin, en sak som varte i fem år og som Nikitin – med støtte fra internasjonale organisasjoner og politikere – til slutt vant. Miljø, demokrati og menneskerettigheter er de sentrale arbeidsområdene for Bellona-kontoret i St. Petersburg.

Bellonas kontor i Washington ble også startet opp i forbindelse med Nikitin-saken, og har i likhet med de russiske kontorene vært engasjert i arbeidet med internasjonalt samarbeid om atomspørsmål i Nordvest-Russland. I dag jobber Bellona USA først og fremst med tema som CO₂-håndtering og hydrogen.

Vi har lenge representert den norske miljøbevegelsen i det europeiske samarbeidsorganet for miljøorganisasjoner (EEB), og de siste årene har vi også vært en del av Den europeiske teknologiplattformen for CO₂-håndtering (ZEP). Bellona er representert i samtlige fire arbeidsgrupper, og i tillegg er Frederic Hauge viseformann i dette EU-organet. Gjennom ZEP er Bellona med på å påvirke EUs energi- og klimapolitikk.

Bellona Europa har eksistert siden 1994, og vært med på å arrangere en lang rekke høringer i Europaparlamentet om miljøspørsmål som for eksempel oljevernberedskap, hydrogen og CO₂-håndtering. Gjennom god kunnskap om EU-systemet, et stort nettverk og et stort engasjement har Bellona klart å

være en brobygger mellom ulike miljøer i Europa. Vårt kontor i Brussel følger alle relevante debatter, og jobber aktivt for å påvirke konkrete lovforslag til fordel for miljøet.

Mens Bellonas tidlige arbeid i stor grad handlet om å grave opp giftønner og vise fram miljøproblemene, jobber vi i dag med å finne de gode miljøløsningene. Vi vil ikke bare protestere, vi jobber først og fremst med å forstå utfordringene, se mulighetene og overbevise viktige beslutningstakere i samfunnet. Det viktige for oss er hvilke resultater vi kan bidra til. Derfor er vi opptatt av at tiltak skal være realistiske og gjennomførbare, og vi er stadig i dialog med andre organisasjoner, bedrifter, media, forskere og politikere fra alle leire.

Staten gir ingen driftsstøtte, men enkelte prosjektmidler til Bellona. I hovedsak får Bellona sine inntekter fra annonser på egne nettsider, stipender, gaver og samarbeidsavtaler med en lang rekke ulike aktører i næringslivet. I tillegg får vi bidrag fra våre støttemedlemmer, som vi setter stor pris på. Vi trenger enda flere!

En stor del av vår tid og våre ressurser går med til å samle kunnskap om ulike utfordringer og løsninger, og deretter spre informasjon. Bellona har skrevet en lang rekke rapporter og høringsuttalelser, og publiserer daglig nyhetsartikler og bakgrunnsinformasjon på egne nettsider. Vil du vite mer om Miljøstiftelsen Bellona og vårt miljøarbeid kan du gå inn på et av våre tre ulike nettsteder: engelske bellona.org, russiske bellona.ru eller norske bellona.no.

©iStockphoto.com

ET POLITISK ANSVAR

Vi må alle bidra til å redusere utslippene av klimagasser, men politikerne har et enormt mye større ansvar enn andre. Bellonas oppgave er å være en pådriver for gode løsninger og en hard kritiker når politikerne ikke innfri.

Av Anne Karin Sæther,
web-redaktør i Bellona

Bellona mener at global oppvarming først og fremst er et politisk spørsmål, og i mindre grad et forbrukeransvar. Vanlige folk bør ikke ha dårlig samvittighet for å bruke bilen når de besøker bestemor. Alle kan og bør gjøre mer miljøvennlige valg i hverdagen, men en veldig stor del av utslippene – som de fra industrien – er det vanskelig for folk flest å gjøre noe med. Politikerne derimot, kan legge til rette for at det lønner seg å drive klimavennlige bedrifter, og straffer seg å forurense. Politikerne kan sørge for at det blir enkelt og rimelig å velge miljøvennlige løsninger. Og du kan bruke stemmeseddelen din til å velge de beste klimapolitikerne.

Bellonas klimaarbeid er konsentrert om områder der Norge kan spille en viktig rolle, og da spesielt energi. Mer enn halvparten av klimagassutslippene i verden er knyttet til energi, og energiforbruket vokser kraftig. I dag er rundt 90 prosent av verdens energiforbruk basert på fossil energi. Derfor er det et stort behov for en omlegging av produksjon og bruk av energi. Vi må tette det store gapet mellom verdens energibehov og dagens produksjon av ren energi. Bellona jobber med å kartlegge og fremme gode løsninger, og å få viktige aktører i næringslivet og politikken til å gjennomføre disse løsningene. Vi sier klart i fra når de svikter.

Bellona støtter ikke de politikerne som ivrer for at atomkraft skal løse klimaproblemene. Atomkraft gir riktignok ingen CO₂-utslipp, men byr på store problemer med atomavfall og en fare for både ulykker og spredning av atomvåpen.

Bellona mener Norge må satse på tre omfattende tiltak som alle er nødvendige i klimakampen:

- For det første er det et stort potensial i energieffektivisering. Det sløses med elektrisitet og varme, samtidig som mye av kraftproduksjonen er ineffektiv.
- For det andre må fossil energi erstattes med fornybar, og det krever en massiv satsing på teknologiutvikling og kommersialisering. Mye av teknologien finnes allerede, men den må testes ut, gjøres mer effektiv og ikke minst billigere.
- For det tredje må vi ta i bruk CO₂-håndtering ved store utslippskilder som gass- og kullkraftverk – i tiden fram til vi klarer å få erstattet fossile energikilder med fornybare. CO₂-håndtering kan fjerne 40 prosent av verdens utslipp.

Handel med klimakovter er et viktig virkemiddel som bør utgjøre et grunnlag for hele verdens klimapolitikk. Det skal koste å slippe ut mye CO₂, og det skal lønne seg å redusere utslippene. Hastverket vi har i klimakampen gjør imidlertid at kvotehandel og avgifter langt fra er tilstrekkelig. Verden må gjennomføre store investeringer i klimavennlig teknologi. Vi kan ikke lene oss på billige tiltak og utsette de dyre tiltakene, de som virkelig monner. Vi har dårlig tid, og som et rikt oljeland har Norge et ekstra stort ansvar for å gå foran, utvikle og ta i bruk ny teknologi, gjøre den tilgjengelig – ja, kort sagt: ta ansvar.

Bellona:

www.bellona.no

©iStockphoto.com

KLIMAPOLITIK OG SOCIAL RETFÆRDIGHED

Vi skal holde temperaturstigningen i verden under 2 grader og vi skal i vor del af verden reducere CO₂ udslippet med 80% frem til år 2050. Kyoto-aftalen fra 1997 skal fornyles og det skal ske på en klimakonference, der skal finde sted i København i december 2009.

FN rapporterne slår fast, at klimaændringerne hovedsageligt er menneskeskabte, og at der skal handles nu, hvis vi skal undgå uoprettelige skader. Men det er altså slået fast, at det kan lade sig gøre at gå op imod den globale opvarmning.

Tyskland var i foråret 2007 hjemsted for store og vigtige konferencer, hvor klimaspørgsmålet blev behandlet. På hver sin måde førte de op til G8 mødet i Østersøbyen Heiligendamm. Men udover Københavner-konferencen i 2009, så orienterer klimaforkæmperne i Nord og Syd sig nu mod konferencen i Bali i december 2007. Her skal hele processen frem mod konferencen i København 2009 fastlægges.

MINDST UDSLIP – STØRST SKADE

På et NGO-G8 Dialogmøde i april 2007 i Bonn udtalte Martin Khor fra "Third World Network": "At håndtere klimaændringerne er ligeså meget et økonomisk som et miljømæssig anliggende. "Lighed" bør være det bærende princip. En meget stor del af de skadelige følgevirkninger vil have deres oprindelse i udviklingslandene. Et retfærdigt globalt system må derfor etableres, så de lande og folk som er mest ansvarlige for klimaproblemet, også bærer de største byrder ved omlægningen."

"Klimaproblemet kan anskues ud fra et per capita (pr hoved) udledningsprincip. Særlig forpligtet er de lande, som udleder mere end det acceptable gennemsnitsniveau per capita. De udviklede lande bør have en klar køreplan for drastiske reduktioner, men man bør også bistå udviklingslandene med at introducere rene former for energi og mere klimavenlige teknologier. I bestræbelserne på teknologioverførsel vil "intellektuelle ejendomsrettigheder" (IPR-Intellectual Property Rights) være i fokus."

Få uger senere var der stor konsammen i Berlin. Nu på Mcplanet-konferencen (se www.mcplanet.com). Med mere end 2000 deltagere.

En afrikansk deltager beretter: "Der er i verden en modsætning mellem på den ene side en neo-liberal globalisering og på den anden side en effektiv klimapolitik. Ved at åbne de globale markeder for kapital og varer vil vi fortsat opleve voksede ubalancer og miljømæssig ødelæggelse. International klimapolitik vil ikke blive succesfuld hvis globaliseringsprocessen ikke bringes under social og demokratisk kontrol." Og så gav hun nogle eksempler:

"Udviklingslandene er de første ofre for klimaændringerne. Ifølge "forureneneren betaler"-princippet bør de industrialiserede lande betale for den enorme skade, de har forvoldt rundt i verden. Stillet over for strømme af flygtninge, tørke og oversvømmelse, bliver der brug for enorme finansieringer. I stedet for derfor at forlange af udviklingslandene, at de skal tilbagebetale deres gæld på to tusinde milliarder dollars, bør gælden bliver nulstillet og udviklingsbistanden i stedet massivt forøges.

Udviklingslandene behøver adgang til effektive nye teknologier. For den hurtige distribution af fremtidig innovation er det afgørende, at udviklingslandene selv kan producere disse teknologier og udvikle dem yderligere. "De intellektuelle ejendomsrettigheder" (IPR) må derfor være begrænset, mens innovationen vedvarende må begünstiges og nøgleteknologier overføres til udviklingslandene."

28 | PENGEVIRKE 2 · 2007

BIDRAG FRA NORD

Dette står i skrigende modsætning til Angela Merkels politik, som kræver at G8 landene får en worldwide styrkelse af IPR på patenter. Som det gælder for medicin og kornsæd, så er teknologier der beskytter ressourcerne vitale for mange afrikianeres overlevelse, hvorfor relevante teknologier så hurtigt som muligt må gøres frit tilgængelige for udviklingslandene.

"Klimabeskyttelse vil kun være muligt i de industrialiserede lande, hvis der sker en social omstilling. Indtil 2050 vil udslippet af kuldioxid skulle reduceres med 80 % for at undgå den værste indflydelse af klimaforandringerne. Reduktionsmålene vil give mulighed for mange nye jobs og økonomisk udvikling. I samme tidsrum må mange mennesker så ændre deres vaner. Men sådanne omfattende ændringer kan kun accepteres af befolkningen, hvis de ledsages af indførelse af en "social sikkerhed". Men det er samtidig uforeneligt med en neoliberal beskæftigelsespolitik med pensioner og arbejdsløshedsunderstøttelse på fattigdomsniveau. Man kan næppe forestille sig, at den øgede forskel mellem rig og fattig kan gå hånd i hånd med en seriøs klimabeskyttelse. De stigende priser på energi vil medføre en yderligere dimension i de sociale skel. Mens nogen fortsat kan have råd til lufttrafik og luksus limousiner, vil andre næppe kunne betale de stigende priser på regningerne. Det er usandsynligt, at det vil blive accepteret. Klimabeskyttelse må derfor indebære en social retfærdighed.

Klimapolitik er derfor meget mere end blot miljøpolitik (f.eks. simple energibesparelser). Det rejser et grundlæggende spørgsmål om retfærdighed, som regeringer kun har forholdt sig til under et stærkt offentligt pres. Dette pres må bygges op massivt af sociale bevægelser, NGO'er og fagforeninger under som efter G8 topmødet i Heiligendamm," slutter stemmen fra Syd.

RISIKOHÅNDTERING AF KLIMAFORANDRINGER

En forsker bidrog i Berlin med følgende: "Det er naturligvis vigtigt at forholde sig klimatruslen ud fra et helhedsperspektiv, hvis vi skal undgå et større sammenbrud i håndteringen af en katastrofe.

Vi må forstå, at globale klimaspørgsmål ikke kan blive løst af enkelte institutioner eller sektorer (f.eks. energisektoren). Den globale opvarmning skal løses ved kilden til problemerne. At forsøge at løse de nye udfordringer med gammeldags systemer og tænkemåder, vil blot medføre yderligere katastrofer.

Enhver naturkatastrofe, som næsten i øvrigt enhver social katastrofe, opstår ud af en systemisk sammensat politik, som har skabt eller i det mindste bidraget til katastrofen."

Forskeren præsenterer et nyt syn på "beredskab": "Mens det er den forudseende risikoanalytiker, der fortjener kredit for at forhindre katastrofen, så er det den umiddelbare redningsindsats ved en katastrofe, der løber med opmærksomheden.

Befolkningen, politikken og pressen er mere optaget af heroen, som dukker op under en katastrofe end af de folk som stille forhindrer den, ja måske ligefrem arbejder for bæredygtig udvikling."

Niels Johan Juhl-Nielsen

Niels Johan Juhl-Nielsen er aktivist i Mellemfolkeligt Samvirke. Deltager i Social Forum-bevægelsen og i aktiviteter i forbindelse med G8-møderne.

6 BUSSEN PÅ METANGASS

Det kommunale avfallsselskapet Frevar i Fredrikstad har såkalte rånetanker hvor kloakkslam blandes med matavfall. Der utvikles en gass som inneholder 65 prosent metan. Denne eigner seg godt til fyrkjeler og lignende, men kan ikke brukes som drivstoff til biler. Derfor sendes gassen videre til Fredrikstad Biogass AS, hvor den oppgraderes til 95 prosent metan ved at karbodioksid fjernes. I Fredrikstad brukes biogassen til seks av de lokale bussene og en renovasjonsbil. Disse bussene bidrar ikke bare til at lokale ressurser utnyttes, men også til at byens luft blir bedre. Fra et avfallsbehandlings- og gjenvinningsanlegg i Vestfold kjøper Frevar ukentlig rundt 100 tonn behandlet matavfall som blandes i slam. Hit kommer avfall fra blant annet slakterier og bakerier og fra butikkene kommer mat som er gått ut på dato.

INTELLIGENTE GATELYKTER SPARER STRØM

Oslo er den første kommunen i verden som innførte dynamisk gatebelysning. Det vil si at lysmengden hele tiden tilpasses behovet. I løpet av 2007 vil cirka 15 prosent av gatebelysningen i Oslo kommune være dynamiske (ca 9 000 av i alt 55 000 gatelys).

Samferdselsetaten i Oslo mottok i fjor en europeisk pris fra EUs Greenlight-program for arbeidet med utskifting av lyspærer i Oslo og utvikling av intelligent veibelysning.

At gatebelysning har fotoceller som registrerer når det blir så mørkt at de skal slås på, og så lyst at de skal slås av, er ikke noe nytt. Det som er nytt er at selve lysstyrken justeres trinnløst etter behov, slik at det ikke brukes mer strøm enn nødvendig. Det tas hensyn til hvordan lyset reflekteres fra bakken. Et det snø kreves mindre lysstyrke enn når asfalten er svart. Det tas også hensyn til hvordan lysbehovet varierer med mengden trafikk. Strømforbruket er redusert til 60% i forhold til strømforbruket med de gamle gatelyktene.

I tillegg til den energiinnsparingen vi får ved at lysmengden justeres etter behov, får vi også en positiv miljøeffekt av at armaturene bruker mindre energi og pærerne gir bedre lys med mindre energiforbruk.

Andre positive effekter av god belysning er at det virker kriminalitetsforebyggende og at det øker trafikksikkerheten.

BEHOV FOR FLERE ØKO-PRODUCENTER

Økologien er i kraftig vækst, og det bliver den ved med at være. Inden for de sidste 3 år har væksten været på hele 65 % - og tendensen fortsætter, skriver Økologisk Landsforening i deres nyhedsbrev.

Flere økologiske varer og specialiteter skal fremover på hylderne. Der er særligt behov for flere planteavlere, frugt og grøntproducenter samt kødproducenter, fortæller Henrik Hindborg og Gitte Hvodal fra Økologisk Landsforening. De har lavet en film om væksten i markedet for økologi og de udfordringer økologien står overfor nu og her. Du kan bestille filmen gratis hos Økologisk Landsforening tlf. 87 32 27 00.

Gatebelysningen overvåkes elektronisk, en sentral datamaskin har kontakt med hver enkelt gatelykt og den som overvåker anlegget ser straks om det oppstår problemer med noen av lyktene, slik at servicepersonell kan rykke ut raskt.

Representanter for kommunen deltar nå i EU-sammenheng for å hjelpe til med utforming av mal for innføring og drifting av dynamisk gatebelysning.

Bak teknologien står firmaet Luminext

www.samferdselsetaten.oslo.kommune.no/article48141-8963.html

www.luminext.eu

AURION LANCERER NY GAMMEL RUG

Svedjerug - det lyder som noget fra Emil fra Lønneberg, hvilket ikke er helt forkert. Danske forbrugere præsenteres nu for en helt ny ældgammel nordisk kornsort, den såkaldte svedjerug, som for tre hundrede år siden blevet dyrket i Skandinavien.

"Vi har nu en ny type rug med en finere smag og et højere næringsindhold. I første omgang blot 20 tons, som nu kommer ud i butikkerne som kerner og mel", siger Jørn Ussing Larsen, leder af Aurion i Nordjylland.

Svedjerugens nye historie begyndte, ifølge Jørn Ussing Larsen, da en norsk bonde for 35 år siden fandt ti små sorte kerner, som på det tidspunkt var over 110 år gamle. Syy af kernerne spirede. Senere kom det danske kapitel af historien, da Jørn Ussing Larsen fik foræret et enkelt kilo svedjerug af en finsk bonde, som nu er blevet opformeret hos en landmand i Dianalund på Midtsjælland.

"Vi er så at sige stolte af svedjerugen. Proteinindholdet er ca. 50 % højere end i den kendte rug. Rugbrødet får en mildere og meget karakteristisk eftersmag, og brødet bliver mere saftigt og holder sig længere", siger Jørn Ussing Larsen.

Fakta

Aurion bager nu hver uge et særligt svedjerugbrød, som kan købes hos forhandlere over det meste af Danmarkskortet. Flere oplysninger fås hos:

Direktør Jørn Ussing Larsen, telefon 9896 3444 (dag) 9896 3305 (aften) Avler Carsten Hvelplund Jensen, der har dyrket svedjerug i tre år, telefon 5826 0029

"SPIRIT OF THE WILD"

– En enestående udstilling om alverdens vilde dyr indtager Rådhuspllassen i Oslo

Med udstillingen "Spirit of the Wild" er det anden gang, at arrangørerne Stine Norden og Søren Rud bag Co+Life, skaber et udendørs galleri under åben himmel midt i Oslo. I 2002 fik udstillingen "Jorden sett fra Himmelén" i Oslo over 700.000 besøgende.

Steve Blooms fotoserie, "Spirit of the wild", som består af hundrede fotos af verdens dyreliv, udgør et tankevækende portræt af en verden præget af elegance, drift og instinkt. Og det er samtidig en farverig og betagende dokumentation af den sårbare vilde natur, som er tæt på at forsvinde.

Den hensynsløse rovdrift, ødelæggende naturkatastrofer og den menneskeskabte forurening har for længst gjort et uhyg-

Foto: Steve Bloom. Fotoudstillingen 'Spirit of the Wild' har åbnet døgnet rundt.

geligt indhug i verdens bestand af vilde dyr. Ødelæggelserne er så tydelige, at det i dag er relevant at stille os selv spørgsmålet: Vil der være rester tilbage af en farverig fauna og flora til vores efterkommere?

Den engelske naturfotograf Steve Bloom har i de sidste tolv år rejst over det meste af verden, - fra de mest eksotiske og svært tilgængelige områder på savannen til yderkanterne i verdens polarområder for at forevige verdens dyreliv og fange de unikke øjeblikke og skabninger, som vi i fremtiden risikerer at miste.

Udstillingen samlede i 2006 mere end 1 1/2 million mennesker på Kgs. Nytorv i København. Udstillingen "Spirit of the Wild" vises samtidig i 3 europæiske byer og kan ses på Rådhuspllassen i Oslo frem til 30. september 2007. I Stockholm frem til 30. september - og i Amsterdam frem til den 28. juli. Udstillingerne er åbne døgnet rundt. Læs mere på www.co-life.net

Foto: Steve Bloom. Besøgende flokkes på 'Spirit of the Wild' udstillingen på Rådhuspllassen i Oslo.

GRØNT ENTREPENØRSKAP

A little less conversation, a little more action please!

Av Linda Huuse Johansen

Studenter ved Kaospilotene Norge (KPN) har som maiprosjekt jobbet med flere prosjekter under paraplyen Grønt Entreprenørskap, med fokus på konkrete initiativ for å finne løsninger som vil bidra til å imøtekjemme klimautfordringene vi i Norge og verden står overfor. Et av forslagene som kom ut av prosjektet var utdeling av miljøpoeng til dem som benytter kollektivtransport.

HVA ER GRØNT ENTREPENØRSKAP?

Prosjektet har handlet om å skape grønne verdier. Kort forklart er kaospilotens oppgave å finne ideen, menneskene og kapitalen, føre disse sammen og skape grønn verdi. Grønn verdi kan være alt fra å hjelpe entreprenører innen en hvilken som helst bransje med å tenke miljø og eksempelvis bli miljøsertifiserte bedrifter. Grønn verdi kan også være å etablere grønne initiativ/tiltak som eksempelvis økologiske klær, fordelssprogram på kollektive reiser eller grønn mikrokreditt for unge entreprenører.

NOEN PROSJEKTER

Kaospilotene Norge har jobbet med alt fra økologiske klær til distribusjon av biodiesel, til å utarbeide et komplett renovasjons-system for Hovefestivalen 2007. Behovet for grønne tiltak er store, her følger en kort presentasjon av noen.

FLEXUS OG GRØNNE MILJØPOENG

Konseptet er et fordelssprogram basert på miljøpoeng til dem som benytter kollektiv transport. Bruk av miljøpoeng skal generere økt kollektivtrafikk og redusere privatbilisme med det formål å redusere Norges utslipps av CO₂.

I Oslo er det installert et nytt billettesystem for tog, trikk og buss som ble testet mai 2007. Systemet er et elektronisk billettesystem som kan registrere reisemønster og frekvens ved reising.

KaosPilotene

er en alternativ ledertutdannelse. Vi jobber med ledelse av innovasjon, entreprenørskap, og forandring av mennesker, organisasjoner, næringsliv, og samfunn.

KaosPilot er tittelen en student ved Kaospilotstudiet får etter endt utdannelse. Utdannelsen har sitt utspring i den danske Kaospilotkolen i Århus. Utdannelsen baserer seg i stor grad på prosjekt- og prosessarbeid med samfunns- og næringsliv, hvor kunnskap tillegnes ut fra et reelt behov.

KaosPilotene er en verdi- og visjonsbasert utdannelse. Vår visjon er å skape den beste skolen for verden, og vi har en ambisjon om å sette en helt ny standard for utdanning og personlig utvikling.

www.kaospilot.no

I Østlandsområdet forespeiles det en økning i daglige reiser regionalt fra 250 000 til 300 000 innen 2010. Kaospilotenes mål med grønne miljøpoeng er å sørge for at kundene som står bak denne økningen ønsker og vil benytte seg av kollektivtrafikk fremfor privatbilisme.

Flexuskortet skal individualiseres, slik at hver enkelt bruker får en nettbasert profil hvor miljøpoengene kommer fram sammen med alternativene man kan velge å overføre beløpet til. Hver reise registreres umiddelbart på din personlige profil når du bruker Flexuskortet.

Belønnningsalternativene består i:

- skattefradrag eller pensjonspoeng
- overføre oppsparte poeng til ditt eget Flexuskort for å kunne reise mer
- private sponsorater som ex. Bysykkel, Oslo kinematografer, Nikita frisører, Vesta forsikring, Elixia treningscenter osv.
- å gi beløpet til ideelle organisasjoner

Det essensielle er at valgmulighetene til forbrukerne ikke er skadelige for miljøet. Grønt engasjement skaper grønt engasjement!

GREENAID

GreenAid står for en innføring av holdninger og konkrete resultater i videregående skole gjennom ungdomsbedrifter som retter seg mot løsninger for klimaproblematikken. GreenAid vil på sikt bli en naturlig del av organisasjonen Ungt Entreprenørskap (UE) som skal gjennomføre et pilotprosjekt i samarbeid med Kaospilotene Norge på skoler i Oslo og Akershus. Pilotprosjektet går ut på å gjennomføre en workshop med hovedfokus på grønne løsninger i en bedrift, eller grønne bedriftstiltak.

Kaospilotene Norge har stor tro på at fokus på Grønt Entreprenørskap er et steg i riktig retning for å i møtekomme utfordringene vi står ovenfor. Det er tid for handling!

P.S. fra Cultura Bank

Cultura Bank var også med som studieobjekt i kaospilotenes vårsprosjekt. En av gruppene hadde tatt for seg markedsføringen av banken. Vi fikk ros for å ha et godt verdigrunnlag og et bra budskap, vår utfordring er å nå ut med dette. Takk for kreative tips til hvordan vi kan bli tydeligere for omverdenen!

AKTUELLE BØGER

Jeg elsker min skole

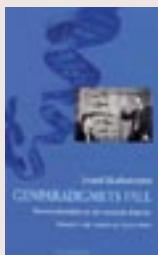

Christina Hellen
Kirstinegaard,
Central Trykkeriet
Vordingborg A/S
2006. ISBN 87-
987431-5-6

Christina Hellen Kirstinegaard er mor til 2 piger i henholdsvis 1. og 2. klasse på en Rudolf Steiner Skole og skriver i bogen om de tanker, erfaringer, spørsmål og mulige svar der dukker op både før skolevalget og under den første tid i skolen. Bogen omhandler de overvejelser, man som forældre kan gøre sig i skolevalget, og hvad man herefter kan gøre for at følge med i børnenes skolegang igennem årets rytme.

Fagene og filosofien i en Rudolf Steinerskole samt alle årstidsfesterne i et oplevet skoleår bliver kort beskrevet. En kort introduktion til Rudolf Steiner som person, samt åndsviden skaben afrunder bogen, som gerne skulle være en appetivækker til på egen hånd at forske videre eller blot give en smule baggrundsviden om barnets skolegang. Lillebror Rune er skrevet op til 1. klasse på Rudolf Steiner Skolen i år 2012, for mange har fået øjnene op for at give deres børn en skolegang med andre prioriteter, så ventelisterne er lange, og Rune var ikke engang den første på 2012 listen! Bogen kan købes ved henvendelse til potentiana@mail.dk

Genparadigmets fall

Sammenbruddet af det sentrale dogmet.
Trond Skafnesmo
Antropos 2005
ISBN 82-7940-055-9

Oppskriften til vår organisme ligger i genene. Det har i vært fall mange trodd, men når det menneskelige genomet nå er blitt kartlagt, står man igjen med flere spørsmål enn svar. Et gen er ut fra moderne tenkning en oppskrift på

et protein. Men når det i et menneskes kroppe er 10 ganger flere proteiner enn oppskrifter, må det hele være mer komplekst. Oppskriftene må kunne kombineres på mange ulike måter, men hva er det som bestemmer hvordan dette skal ske? Et annet spørsmål er hvordan de ulike proteinene finner sin plass i organismen og gir den form. Forskerne håpet lenge at de kunne finde svaret i vårt arvestoff (DNA), men de innrømmer nå at de ikke er kommet længere i dette spørsmålet enn de stod for 30 år siden.

Hvordan kan det ha seg at forskellene i ytre fremtoning kan være betydelig, mens de genetiske forskellene hos ulike dyregrupper er små? Spørsmålene er mange og etter hvert som det blir stadig mer klart at det ikke er genene som former oss, må man også stille spørsmål ved den moderne teorien om evolusjonen. Det er kanskje ikke tilfeldige mutasjoner som har frembrakt den store variasjonen av former blandt levende organismer?

Disse og mange andre sentrale spørsmål belyses i Trond Skafnesmos nye bog "Genparadigmets fall". Det er en bog som både åpner for undring samtidig som den gir mye og viktig kunnskap om moderne genetikk. Det er en bog som kan og bør leses av alle som ønsker å følge med i debatten om genteknologi. Det er også en bog som viser hvordan forskerne ender i blindgater når de pålegger seg selv en rent materialistisk verdensopfatning.

Av Arne Øgaard

"Store Hans Christian & Lille Hans Christian"

"H. C. Ørsted og H. C. Andersen – to digtere – et digit". Hæftet kan købes ved at kontakte Anna Nielsen,
Forlaget Annas Have, tlf. 97885184.

Vennerne H. C. Andersen og H.C. Ørsted var ikke kun forenet af interessen for videnskab og poesi. De hagede begge efter noget større, en helhed med et åndeligt aspekt. Den opfattelse belyser Anna og Knud Brant Nielsen i den nye bog "Store Hans Christian & Lille Hans Christian", hvor der bliver bragt udvalgte uddrag af H.C. Andersen's og H. C. Ørsted's forfatterskab. De valgte tek-

ster er ifølge bogens forord af rektor for Lemvig Gymnasium, Lars Ebbensgaard, mere aktuelle end nogensinde:

"De teknologiske fremskridt siden starten på elektromagnetismen med H. C. Ørsted har været så store, at menneskelige faktorer nu har afgørende indflydelse på vor klodes fremtid. Større velfærd til alle kan ikke forliges med, at vi bliver flere på kloden. Denne onde cirkel kan kun bremses, hvis teknologien lader sig styre af omtanke – af noget åndeligt."

Af Per Andersen

Bananrepublik - Et kritisk portræt af Mellemamerika

Christina Guldbrandt og Arne Simonsen, 228 sider, illustreret i farver. Hard cover. Bestilles på www.siesta-forlaget.dk. Pris: DKK 228,00

ISBN-10: 87-91822-25-4

Bananrepublik - Et kritisk portræt af Mellemamerika er skrevet af Christina Guldbrandt og Arne Simonsen. Det er den første danske bog med reportager, interview og billeder fra hele det spansk-talende Mellemamerika - en region med danske interesser i form af handel, ulandshjælp og turisme.

Kulturelt og økonomisk er regionen i opbrud: Millioner af unge udvandrer til USA, indianernes kulturer går nye veje, og folk kræver folkemordere og korrupte politikere dømt. Frihandel, bistand og internationale investeringer skaber vækst, men også øget ulighed, ny afhængighed og dybe konflikter.

Mellemamerika er kendt for borgerkrige, naturkatastrofer og politisk kaos. Bogen bryder det stereotype billede med levende beskrivelser, tankevækkende samtaler og fascinerende fotos.

Bananrepublik bygger på over 200 interview fra vidt forskellige miljøer i seks lande. Læseren møder racister og krigsforbrydere, mayapræster og medicinmænd, filminstruktører og rockstjerner, orkanofre og analfabeter, rigmænd og toppolitikere, ildsjæle og lykkeriddere og mange flere.

VULCAN PROJECT – WORLD MUSIC FRA GUATEMALA OG NORGE

Av Jannike Østervold

Bak "Vulcan project" står Liv Nome – vokalist, kunstner og komponist, født i Kristiansand nå bosatt på Nesodden. Hun har i perioder bodd i Sentral- og Søramerika, og dette har satt spor i musikken hennes. Liv Nome bruker stemmen som instrument og får frem effekter som går langt ut over det vi pleier å kalle sang. Musikken er rytmisk og intens. Sitar, syngeboller og rytmeinstrumenter trekker tankene mot fjerntliggende områder, og den organiske formen gir assosiasjoner til naturopplevelser. Når du lytter til disse sangene, finner pusten automatisk sin naturlige rytm – livets rytm.

De tre sangene som utgjør "Vulcan Project" ble skapt ved Lago Atitlan i Guatemala, våren 2004.

Guatemala arbeider fremdeles med ettevirkninger av borgerkrigen, og høsten 2005 ble området rundt innsjøen ram-

met av orkan. All hjelp trengs i dette unike Maya-indianske området, og Liv Nome vil derfor gi 50% av inntekten fra salget av disse sangene til Lago Atitlans lokalavdeling av enkeorganisasjonen Conavigua.

Hør og kjøp sangene på www.home.no/vulcanproject/

Elmehøjen - et hjem for 13 psykisk udviklingshæmmede børn søger en

Forstander

med tiltrædelse snarest!

Elmehøjen ligger på Midtfyn i den idylliske landsby Ølsted, som siden starten af halvfemserne er præget af det helsepædagogiske- og socialterapeutiske arbejde med udviklingshæmmede børn og voksne. I landsbyen ligger desuden bo- og arbejdsfællesskaberne Sophiagård og Midgård og Specialklasserne. Rudolf Steiner Skolen i Odense når man på et kvarter i bil. På Elmehøjen venter dig en dejlig flok børn samt nogle erfarte medarbejdere som glæder sig til at du kommer. Der er en stor flot lejlighed til rådighed; det ville være en fordel om du kunne bo på stedet.

Ring hvis du vil høre mere
eller kig på vores hjemmeside www.elmehoejen.dk.

Elmehøjen · Ølstedgåardsvej 7 · 5672 Broby
Tlf. 62 69 19 11
E-mail: elmehoejen@yahoo.dk

Landferie på Bornholm Sommerlejligheder & Ateliérlejlighed

I fredelige og rolige omgivelser. Et godt sted at afstresse, finde ro og ny inspiration.

Boenheder i selvbyggede unikke huse, med 2-6 sovepladser i hver, samt wc/brus og køkken.

Her er de fleste danske husdyr, de er til at gå ind til og snakke med. Cykler kan lånes.

www.enesminde.dk · enesminde@tiscali.dk

Line & Flemming tlf: 3028 1739

Delehus

K (50) søger anden/andre m/k med interesse for køb af ejendom til to eller flere selvstændige boenheder. Område: 25 km radius fra Århus (vest/syd). Vægtning: relativ lavenergi, bæredygtighed.

Forudsætning: ordnede forhold juridisk i aftaler og økonomi.

Henv.: Lise Kirketerp, telefon: 60 94 31 91 (bedst 18-20).

Nyhed T-shirt

Økologisk bomuld og Max Havelaar mærket.

En T-shirt med både mærket og etiketten i orden.
Den er lavet af økologisk bomuld - bomuld er en af verdens største forurenere, når den ikke er økologisk dyrket.

Den er også Max Havelaar-mærket. Mærket betyder, at køber du denne T-shirt, er du med til at sikre forbedrede arbejds- og levervilkår for nogle af verdens fattigste børn og arbejdsløse. Her T-shirt har en Økø mærkning, så man kan gå ind på nettet og se, hvor den kommer fra.

Der er et vildt i vildt maleri påtrykt på T-shirten, som selvfølgelig er uden giftstoffer. Maleriet er malet af en elev på Steiner skolen og har som ved alle malerier fors bemandet sig en fantastisk spiritual grundlag.

Nederst i maleriet står et distret "Jeg elsker min skole".
Vi voksne må anstrengte os for at leve nogle skoler, vorer barn elsker.
Og vi voksne kan måske i vores T-shirt huske på hvets skole.

På armret står et smukt "Rudolf Steiner Skolen" i ligeså distret hvil forve.

T-shirten fås i barneshænder i fænomenal hyldest og lykkebål og i voksen størrelser i forve mærket. Pris for barneshænderne 140 kr. og for voksne 160 kr.
Henvendelse: 2073 0855 eller

www.kirstinesgaard.dk

Kirstinesgaard

Rudolf Steiner Lærerseminariet - København

Læreruddannelse på deltid

Nyt hold begynder primo september

PÆDAGOGIK SOM KUNSTART.

Uddannelsen sigter på at give grundlag for at virke som Rudolf Steinerlærer. Uddannelsen tager udgangspunkt i det antroposofiske menneske- og verdensbillede, og de impulser, som herfra gives til alle aspekter af den menneskelige tilværelse.

Uddannelsen strækker sig over 3 år og kan efter behov suppleres med specialkurser. Et videregående studium kan tilrettelægges i samarbejde med interessererde studerende udfra den enkeltes behov.

Der undervises ca. hver 3. Weekend (fredag kl. 16-20.30 og lørdag kl. 9.00-17.00 fortrinsvis på Vidar Skolen i Gentofte samt per år 10 hele dage på Audonicon i Skanderborg - 5 dage i skolernes sommerferie og 5 dage i efterårsferien).

Henvendelse kan ske til Antroposofisk Kulturhus, Dybensgade 19, 1071 Kbh. K. tlf 3315 7010 (kontortid onsdag kl 14-17) eller til Michael Brinch tlf 3956 2760 eller Jørgen Bækkeskov 2878 2871

Cultura Bank – er en bank for deg som er opptatt av økonomi og etikk, bærekraftig økonomi, nye måter å tenke verdiskaping på.

Cultura finansierer bl.a. prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Cultura ønsker å utvikle en ny form for bankvirksomhet. Gjennom et samarbeid med kundene skapes en pengestrøm som bevisst kan settes inn i samfunnsfornyende og miljørettede formål.

Måletsetningen for Cultura er å medvirke ved finansieringen av samfunnstjenlige prosjekter. Videre å bevisstgjøre holdninger til penger og økonomi slik at kapital kan styres mot reelle behov og uløste oppgaver i samfunnet.

Bankens arbeidsområde er hele landet, og banker tilstreber nærbanekontakt til sine kunder. Cultura arbeider for at etikk, moral og verdiskaping kan

innarbeides i det økonomiske liv via et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet. Vi tror det er mulig å utvikle nye samfunnsøkonomiske koncepter og holdninger hvor man ikke ensidig baserer seg på egennytten som drivkraft.

Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land, herunder også de nordiske land, og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge. Cultura har i øyeblikket en balanse på ca. 300 mill. NOK. Det er 12 medarbeidere på kontoret i Oslo.

Merkur er et holdningspræget pengeinstitut, hvor udlån sker på baggrund af såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger.

Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en mere bæredygtig retning, miljømæssigt som socialt. Mange af Merkurs låneprojekter har medvirket til at inspirere andre og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med

sit virke at række udover den umiddelbare finansiering og virkelliggørelse af konkrete initiativer.

Mere end 10.000 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut.

I kraft af den her nævnte udlånspolitik får Merkurs indlånere den yderligere mulighed, at man kan øremærke sin opsparing til særlige formål – fx til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bøfællesskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed m.m.

Merkur har i øyeblikket en balance på ca. 750 mio. kr. Af det samlede udlån på 430 mio. kr. udgør de almennyttige, samfundsgavnlige projekter ca. 75%. De øvrige udlån er til private - fortrinsvis til boligformål.

Merkur har 38 ansatte fordelt på afdelinger i Aalborg, Århus og København, kontor- og mødefaciliteter i Odense samt medvirkende i et spirende bankinitiativ i Finland. Hertil kommer et repræsentationskontor i Hamborg for ca. 250 nordtyske kunder.

Cultura Sparebank Postboks 6800 · St. Olavs plass · N-0130 Oslo · Tlf. +47 22 99 51 99 · cultura@cultura.no · www.cultura.no

Merkur Vesterbrogade 40 · DK-1620 København V · Tlf. +45 70 27 27 06 · merkurbank@merkurbank.dk · www.merkurbank.dk

B-Economique

Cultura Bank
Postboks 6800 St. Olavs plass
N-0130 Oslo

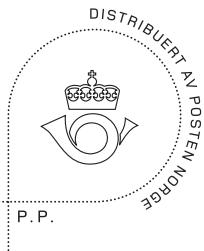

Foto: Fairtrade Media / Christof Krackhardt

MAX HAVELAAR – GARANTIMÆRKET FOR FAIRTRADE

Fairtrade/Max Havelaar er en international mærkningsordning.

Mærket er en garanti for:

- at bønder er sikret en fair pris for deres produkter
- at arbejdere er sikret ordentlige arbejdsforhold
- at miljøet skånes i produktionen

Mere end en million bønder, arbejdere og deres familier i Afrika, Asien,

Syd- og Mellemamerika har glæde af mærkningsordningen.

En positiv udvikling

Kaffebønder slår sig f.eks. sammen i kooperativer der kan levere større partier kaffe. De får udbetalt en mindstepris samt en Fairtrade bonus.

Bonusen skal de bruge i fællesskab. Nogle vælger at satse på nye indtægtskilder, f.eks. at holde bier, andre har

behov for en lægeklinik eller en skole. På den måde sættes en positiv udvikling i gang i lokalsamfundet.

Fair produkter

I Danmark findes mærket bl.a. på bananer, chokolade, honning, juice, kaffe, ris, rørsukker, snacks, vin og te.

Læs mere på www.maxhavelaar.dk